

Fenomen nasilja među školskom djecom

Panić, Tatjana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:184222>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

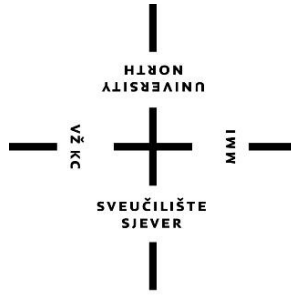
Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-20**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

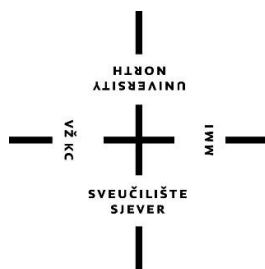
Diplomski rad br. 103/SSD/2021

Fenomen nasilja među školskom djecom

Tatjana Panić, 0231021776

Varaždin, rujan 2021. godine

Sveučilište Sjever

Studij: Menadžment u sestrinstvu

Diplomski rad br. 103/SSD/2021

Fenomen nasilja među školskom djecom

Student

Tatjana Panić

Mentor

Prof. dr. sc. Jasminka Zloković

Varaždin, rujan 2021. godina

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, TATJANA PANIĆ (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom FENOMEN NASILJA MEĐU ŠKOLSKOM DJECOM (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

Tatjana Panic
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, TATJANA PANIĆ (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom FENOMEN NASILJA MEĐU ŠKOLSKOM DJECOM (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

Tatjana Panic
(vlastoručni potpis)

Predgovor

Zahvaljujem svojoj mentorici prof. dr. sc. Jasminki Zloković na nesebično podijeljenom znanju, savjetima i stalnoj dostupnosti. Zahvaljujem svim ispitanicima i stručnom kadru osnovne i srednje škole koji su pomogli u anketiranju za sudjelovanje u istraživanju.

Zahvaljujem svojoj obitelji na podršci i razumijevanju.

Sažetak

Tema ovog diplomskog rada jest fenomen nasilja u školskom okruženju. Budući da je nasilje među djecom i mladima gotovo svakodnevna pojava, iznimno je važno skrenuti pozornost na uzroke i posljedice rizičnih ponašanja te istaknuti važnost prevencije nasilja. Nasilje je potpuno neprihvatljiva društvena pojava i kao takvo zaslužuje svaku osudu.

Cilj ovoga rada jest istražiti kako smanjiti stopu nasilja među djecom i mladima te naglasiti što svaki pojedinac može učiniti kako bi se suzbilo nasilje među djecom suzbilo u korijenu. U tome je izuzetno važno da škole unaprijede sustav obrazovanja i odgoja te da se pokrenu programi sprječavanja i prevencije nasilja. Jedan od zaključaka istraživanja jest da postoji kronični nedostatak stručnih djelatnika te da je potrebno adekvatno usmjeriti i obrazovati budući školski kadar kako bi se stopa nasilja značajno smanjila.

Ključne riječi: nasilje, školsko okruženje, prevencija, sustav odgoja i obrazovanja

Summary

The topic of this graduate thesis is the phenomenon of violence in school environment. Because of almost daily occurrence of violence among children and young adults, it is extremely important to explore the causes and consequences of risky behaviour and emphasize the importance of the violence prevention.

The aim of this thesis was to explore the reduction of the rate of violence among kids and young adults, and emphasize what each individual can do to deal with the roots of the problems. The role of school was found to be crucial calling for the improvement of the educational system as well as the initiation of programs for prevention of violence. One of the conclusions drawn from the study was that there is a chronic lack of experts, as well as the serious need for improvement of education offered to future school teachers and other school employees with the aim to minimise rate of violence.

Keywords: violence, school, prevention, educational system

Popis korištenih kratica

UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Međunarodni fond za djecu)
ADHD	attention deficit hyperactivity disorder (poremećaj hiperaktivnosti i deficita pažnje)
RH	Republika Hrvatska
CAP	Child Assault Prevention (Za sigurno i poticajno okruženje u školama)
SMS	Short Message Service (kratka tekstualna poruka)

Sadržaj

1. Uvod.....	10
2. Nasilje među vršnjacima	2
2.1. Definiranje vršnjačkog nasilja	2
2.2. Nasilje među vršnjacima na društvenim mrežama	6
2.3. Nasilje vršnjaka nad djecom s teškoćama	10
3. Preventivni programi i sprječavanje nasilja.....	13
4. Metodologija	19
4.1. Predmet istraživanja	19
4.2. Glavni opći cilj.....	19
4.3. Zadaće istraživanja	19
4.4. Opis uzorka	19
4.5. Način prikupljanja podataka	20
4.6. Način obrade podataka	20
4.7. Rezultati	20
4.8. Rasprava.....	42
6. Zaključak	47
7. Literatura	49

1. Uvod

U ovom diplomskom radu prikazat će se pojava nasilja među vršnjacima. Nasilje je sve češća pojava u društvu, a posebice među mladima jer su pod velikim utjecajem medija. Mediji svakodnevno propagiraju nasilje putem raznih nasilnih filmova, reklama, društvenih mreža i slično. Cilj rada jest uočiti među kojim dobnih skupinama je nasilje najraširenije te koji su uzroci i posljedice nasilja među školskom djecom. Poseban podnaslov nosi tema nasilja nad djecom s teškoćama kako bi se osvijestila važnost prevencije i suzbijanja kao i samo postojanje ove vrste nasilja. Također, u radu će se osvrnuti i na preventivne programe i načine sprječavanja pojave nasilja. U istraživačkom dijelu rada ispitat će se učestalost nasilja u školi, tko su sudionici, koji se osjećaju javljaju među djecom pri pojavi nasilja i slično, a sve će se ispitati putem pisane ankete provedene u razredima osnovne i srednje škole.

2. Nasilje među vršnjacima

Na u školi postalo je gotovo svakodnevna pojava. „Primjerice, prema postotku trinaestogodišnjih dječaka i djevojčica koji navode da su bili žrtve zlostavljanja barem jednom tijekom proteklih nekoliko mjeseci, Hrvatska se nalazi na tridesetom mjestu s 24,7% djevojčica, odnosno 28,4% dječaka koji su dali ovakav odgovor.”[12] Posljednjih godina podatci se malo razlikuju, ali je stopa nasilja i dalje velika. „Novija istraživanja na temelju procjene mladih su dobila podatke da je njih 15,9% bilo izloženo tjelesnom zlostavljanju, 16,5% emocionalnom, 14,8% svjedočenju obiteljskom nasilju, 14% spolnom zlostavljanju te 2,5% zanemarivanju.”[21] Školski sustav ima različite programe prevencije i sprječavanja nasilja, ali često su upravo školske službe te koje zakažu pri pojavi nasilja. U nastavku će se rada prikazati koje vrste nasilja se javljaju među školskom djecom, a posebno će se osvrnuti i na problem nasilja nad djecom s teškoćama.

2.1. Definiranje vršnjačkog nasilja

U hrvatskom jeziku postoji nekoliko naziva za pojavu nasilja među djecom i mladima: nasilje među vršnjacima, vršnjačko nasilje, zlostavljanje među djecom, nasilje u školi i sl. [22] Moguće je razlikovati tri vrste nasilja[8]:

- direktno ili neposredno – nasilje usmjereno na osobu ili objekt,
- indirektno ili simboličko – ogovaranje, omalovažavanje, ruganje, i sl.,
- supstitucija ili zamjena- usmjeravanje agresivnosti s određenog cilja na nekoga ili nešto drugo kao vid rasterećenja.

Nasilje među školskom djecom u većini je literature poznato pod pojmom vršnjačkog nasilja. „Vršnjačko je nasilje situacija ne srazmjerne snage u kojoj je učenik opetovano i trajno izložen negativnim postupcima od strane jednoga ili više učenika.”[14]

Vlah i Perger u svom radu ističu tri važna kriterija vršnjačkog nasilja. Prvi kriterije jest da postoji negativni postupak koji podrazumijeva namjerno nanošenje ozljeda drugoj osobi. „Pod negativnim postupcima podrazumijeva se djelovanje pojedinca kada on namjerno zadaje ili nastoji zadati ozljedu ili bilo kakvu neugodnost drugom pojedincu.”[19] Drugi kriterij označava kako se negativni postupak ponavlja i trajan je. „Naglašeno je ponavljanje nasilničkog ponašanja, odnosno, da bi se određeno ponašanje okarakteriziralo kao nasilje među vršnjacima, potrebno je da se ponavlja određeno razdoblje. Tu ne pripadaju sva ona nasilnička ponašanja koja su se dogodila samo jednom.”[22] Posljednji je kriterij postojanje asimetričnog odnosa snaga. U posljednjem kriteriju se radi o tome da je žrtva nasilja izložena negativnim ponašanjima te je bespomoćna u odnosu prema počinitelju nasilja.[24]

Pri definiranju nasilja vezanima za djecu i mlade, Marko Štavalj u svom članku vršnjačko nasilje definira kao „svako namjerno fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereno prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrjeđivanja, a koje se, neovisno o mjestu izvršenja, može razlikovati po obliku, težini, intenzitetu i vremenskom trajanju i koje uključuje ponavljanje istog obrasca i održava neravnopravan odnos snaga (jači protiv slabijih ili grupa protiv pojedinca).”[20] Djeca koja su nekom prilikom bila izložena zlostavljanju u školi, vremenom razvijaju negativan odnos prema školi i ostalim učenicima i kolegama. Pojedina istraživanja pokazuju i da je djeci izloženoj nasilju teže usredotočiti se na školske zadatke i zadaće. „Za pretpostaviti je da će se žrtve vršnjačkog nasilja bolje sjećati negativnih iskustava te da će njihova izloženost nasilju izazvati anksioznost, depresiju i stres, što će za posljedicu imati utjecaj na procese mišljenja i pamćenja.”[11]

Osim toga, ako se pri pojavi nasilja ne pristupi ozbiljno i učinkovito, djeca izložena zlostavljanju imaju veći rizik od javljanja određenih poteškoća u socijalnom i emocionalnom razvoju. Martinjak i suradnici naglašavaju važnost budućih istraživanja ovog aspekta. „Buduća istraživanja trebala bi detaljnije istražiti uzročno-posljedični odnos između emocionalne inteligencije i doživljenog nasilja te provjeriti koji bi još čimbenici mogli biti značajno povezani s doživljenim nasiljem.”[11]

Djeca koja su žrtve nasilja pokazuju višu razinu anksioznosti, depresivnih stanja, osjećaju se osamljeno te imaju lošije mišljenje o samom sebi.[12]Ovi faktori svakako utječu i na samopouzdanje koje u narednim godinama razvoja djetetu može predstavljati velike probleme. Vuković i suradnice ističu kako su „istraživanja pokazala da djeca sklona nasilju imaju slabo razvijene socijalne vještine te niz drugih simptoma socijalne nekompetentnosti.”[25] No, pojam socijalne nekompetencije ove autorice spominju i u samom definiranju osobina nasilnika kada kažu da „djeca sklona nasilju mogu biti i povučena, nesigurna, nesretna, usmjerena samo na sebe i svoje potrebe te socijalno nekompetentna.”[25]

Smiljana Zrilić ističe kako su „posljedice takvog maltretiranja osjećaj nesigurnosti, smanjeno samopoštovanje, strah i izbjegavanje odlaska u školu, psihosomatski simptomi, a dokazana je i povećana sklonost depresijama u odrasloj dobi. U nekim se zemljama prati i dokumentira i broj suicida djece do kojih je došlo kao posljedica bullyinga.”[27] Vejmelka u svom radu tvrdi kako određena istraživanja pokazuju da je uloga žrtve u većini slučajeva nasilja povezana s činjenicom da se učenik nepovoljnije vrednuje na različitim razinama samopoimanja. [22]Općenito, osobe koje imaju nisko samopouzdanje i na niskim su razinama samopoimanja, češće su žrtve nasilja jer mu lakše podliježu. Ne znaju se oduprijeti nasilnoj okolini, a glavni razlog samog nasilja vide u samima sebi jer se ne osjećaju dobro ni samopouzdanu u vlastitoj koži.

„Klasifikaciju nasilničkog ponašanja s obzirom na pojavni oblik navode, primjerice, Coloroso (2004.) i Pregrad (2007.). Prema njoj razlikuju se tri oblika:

- verbalno nasilje (poput vrijeđanja, nadijevanja pogrdnih imena, omalovažavanja, kritiziranja, sramoćenja i seksualnih dobacivanja)
- fizičko nasilje (šamaranje, udaranje, davljenje, bockanje, štipanje, guranje, udarci nogom, šakom, ugrizi, grebanje, pljuvanje, oštećivanje ili uništavanje odjeće ili imovine žrtve)
- nasilje kroz odnose (ignoriranje, izolacija, isključivanje ili izbjegavanje).”[22]

Provedena istraživanja vezana za ovu temu rezultiraju spoznajom kako su dječaci češće izloženi izrugivanjima, prijetnjama druge djece i raznim oblicima fizičkog nasilja. S druge strane, djevojčice bivaju češće izložene ignoriranju drugih učenika i širenje laži zbog kojih se djevojčice međusobno sukobljavaju te isključuju što vodi ka formiranju određenih grupa i skupina. Također, podaci jednog istraživanja ističu spolne razlike kada se promatra učestalosti vršnjačkog nasilja. „Istraživanja u brojnim zemljama potvrđuju da su dječaci češće od djevojčica žrtve vršnjačkog nasilja, a i njegovi počinitelji (Borg, 1999.; Olweus, 1995.; Solberg i Olweus, 2003.; Pereira i sur., 2004.), što potvrđuju i podaci Poliklinike za zaštitu djece iz 2003. dobiveni u nas. Također, dječaci su znatno češće nasilni prema djevojčicama nego što su to djevojčice prema dječacima (Rigby, 2004.)”[12] Nakon provedenog istraživanja Vuković i suradnice iznijele su zaključak kako su dječaci u većini slučajeva počinitelji vršnjačkog nasilja, ali i da doživljavaju više fizičkog nasilja nego djevojčice. Također, djevojčice smatraju da su češće od dječaka bile žrtve verbalne agresije i osvećivanja.[25] Kada govore o osvećivanju, u svom istraživanju istaknule su kako „stariji učenici učestalije prakticiraju osvećivanje od mlađih učenika te da ispitani dječaci, u odnosu na djevojčice.”[25] Zloković i Bilić u Fenomenu maltretiranja djece ističu karakteristike nasilnika i žrtvi. Djeca koja su sklonija nasilju nad drugom djecom često se žele nametnuti ostaloj djeci ili okupljaju drugu djecu koja pokazuju antipatiju prema određenom djetetu. U ovom slučaju ta djeca koja su pod utjecajem takozvanog vođe nasilničke grupe najčešće su odani toj nasilnoj skupini jer se boje da će i sami biti žrtve nasilja ako ne budu odani. Ovakav oblika ponašanja ponekad je zbog potrebe nasmijavanja drugih, dok kasnije takvo ponašanje najčešće postaje jedan od oblika zlostavljanja neke djece, a nerijetko dovodi i do drugih oblika nasilja.[3] Kada se djeluje unutar skupine, javlja se takozvani mi osjećaj. Unutar grupe pojedinac se osjeća moćno, dominantno i zaštićeno. „*Mi* osjećaj umanjuje njihov strah i ublažava potrebu za pripadanjem i prihvaćanjem. Obično to više nije samo zbroj pojedinaca, već grupa postaje nova cjelina, koja ima novu snagu, (ne)pisana pravila i specifične kodove ponašanja.”[3]

Kako tvrde Zloković i Bilić. Krulić i Velki smatraju kako je potrebno u školama djecu više učiti razvijati empatiju i suosjećanje. „S obzirom da se za nasilnike često navodi kako su impulzivni, neosjetljivi na osjećaje drugih i nedovoljno razvijenih socijalnih vještina, taj podatak ide u prilog potrebi za radom na razvijanju emocionalne inteligencije u školama.”[11]

2.2. Nasilje među vršnjacima na društvenim mrežama

U današnjem vremenu tehnologija je postigla svoj vrhunac te učenici sve mlađi pristupaju internetskim stranicama i forumima na kojima kreiraju svoje profile. Najrašireniji su profili oni koje otvaraju na društvenim mrežama poput Facebooka, Instagrama, Twittera i sličnih, a u novije vrijeme popularni su Tik-Tok i Snapchat. „Naime, najveći udio učenika (33,8 %) najčešće se koristi Facebookom, a više od polovine učenika (56,0 %) Instagramom.”[11] Martinjak i suradnici proveli su istraživanje o korištenju interneta među mladima. „Kada se radi o vremenu provedenome na internetu, najveći udio učenika (36,4 %) i učenica (39,1 %) navodi da dnevno provede prosječno između 2 i 4 sata na internetu, bilo to na mobitelu ili na računalu, a najmanji udio učenika (8,5 %) i učenica (4,0 %) navodi da provede manje od pola sata dnevno na internetu.”[11] No mnogo je nasilja prisutno upravo na društvenim mrežama. Učenici prate objave učenika svoje škole ili neke druge pa se uspoređuju, natječu u raznim izazovima i slično. Tako dolazi do nasilja zbog ljubomore, neprijateljstva, stvaranja skupina i timova. Nasilje preko interneta definirano je kao „svako ponašanje pojedinca ili grupe koje se odvija preko elektronskih ili digitalnih medija kojima se učestalo šalju neprijateljske ili agresivne poruke koje imaju za cilj nanošenje štete ili nelagode drugim osobama.”[13]

Društvene mreže idealna su mjesta za nasilje jer djeci i mladima pružaju mogućnost drugog, skrivenog identiteta. Uvijek je lakše vršiti nasilje pretvarajući se da smo netko drugi, jer se osjećamo moćnije, sigurnije krijući se pod tuđim imenom. Na taj način često djeca i mladi djeluju. Ponekad se radi o zloj namjeri da se prošire glasine i klevete o nekome ili se jednostavno nasiljem nad drugima liječe vlastite mane i slabosti.

Naravno, pod tuđom maskom se lakše živi pa tako i nasilje preko društvenih mreža i brojnih izmišljenih profila biva sve češći oblik nasilja među djecom i mladima. „Nacionalno istraživanje koje je proveo Hrabri telefon i Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba 2013. godine pokazalo je da je otprilike polovina djece barem jedan put primila uvredljive poruke ili komentare putem Facebook-a, a da je 9% djece to učinilo više puta.”[15]

Nasilje putem interneta ili elektronsko nasilje naziva se cyberbullying. „Elektronsko nasilje ili cyberbullying oblik je nasilja koji se vrši posredstvom suvremenih tehnologija, najčešće mobitela (poruke) ili računala (društvene internetske mreže, elektronska pošta i sl.). Glavna značajka elektronskog nasilja jest činjenica da dijete može biti izloženo takvom nasilju 24 sata na dan, dakle kontinuirano, a ne samo kada je u izravnom kontaktu s vršnjacima (primjerice u školi).”[18] Nasilje na internetu iznimno je štetno i opasno zbog toga što djeci nestaje njihova osobna privatnost i osjećaj sigurnosti. „Hinduja i Patchin (2012) su u pregledu literature utvrdili kako je u prosjeku 24% učenika bilo žrtvom elektroničkoga nasilja, a da je 17% učenika sudjelovalo u počinjenju takvoga nasilja.”[15] Ono što je prednost onima koji vrše nasilje nad drugima jest anonimnost. Na ovaj način nasilnik krije svoju osobnost i identitet i tako skriven osjeća manju odgovornost i krivnju zbog onoga što čini. Zbog ovog faktora anonimnosti elektroničko nasilje se ne smatra ozbiljnim. „Elektroničko nasilje nije povezano s percepcijom sigurnosti, što se može objasniti time da učenici te oblike nasilja ne doživljavaju ozbiljno zbog nedostatka vidljivih posljedica takvog ponašanja i izravnog kontakta sa žrtvom.”[15] Nacionalno istraživanje dokazalo je istraživanjima da 5% djece doživljava jedan od oblika elektroničkoga nasilja 2 do 3 puta mjesečno, dok svako treće dijete nasilje doživi 1 do 2 puta mjesečno.[15] Ovom obliku nasilja pogoduje i činjenica da je tehnologija danas dostupna sve većem broju učenika, bilo u školi, bilo van školske ustanove. „Naime, 96% djece osnovnoškolske dobi u Hrvatskoj posjeduje mobilni telefon i računalo, pristup internetu ima 85% djece (Pregrad i sur., 2011, izvješće UNICEF), a većina koristi društvene mreže. Istraživanja na osnovnoškolskoj djeci pokazuju da je elektronsko nasilje još uvijek najmanje često.”[18]

Elektronsko nasilje i takozvani cyberbullying donedavno su bili rjeđa pojava, no razvitkom tehnologije i pojavom društvenih mreža koje su danas dostupne od najmlađe dobi pa čak i djeci predškolske dobi, djeca i mladi iznimno su sposobni i snalažljivi u cyber svijetu gdje se samostalno služe brojnim alatima, mrežama i platformama. „Rezultati dosadašnjih istraživanja u svijetu ukazuju na to da se učestalost počinjenja kreće od 4% do 32%.” Primjerice, u Engleskoj je provedeno istraživanje koje je pokazalo kako je 17,9% djece u dobi od 11 do 15 godina bilo žrtva elektroničkog nasilja. U Americi je provedeno istraživanje tinejdžerima kojim se ustanovilo kako je čak 61 % tinejdžerica izjavilo da su bile žrtvama nasilja u virtualnom svijetu barem jedanput, dok je ova vrsta nasilja kod muških kolega prisutna u samo 39 % tinejdžera.[11]

No, djevojčice su češće počinitelji verbalnog nasilja zbog boljih verbalnih sposobnosti. S druge strane, „istraživanje na španjolskim adolescentima pokazalo je kako su dječaci skloniji snimati i slati fotografije koje prikazuju fizičku agresiju, snimati ponižavajuće fotografije kolega u razredu i slati fotografije kolega u seksualnom kontekstu.”[11] Više od 80% učenika ima iskustva s uvredljivom komunikacijom u tuđe ime na društvenim mrežama (82,4%), s kreiranjem internetskih stranica (blogova) koje sadrže priče, crteže, slike i šale na račun vršnjaka (82,3%), sa zlonamjernim pisanjem ružnih komentara na fotografije i statuse koje objavi žrtva (82,2%) te s provaljivanjem u tuđe profile na društvenim mrežama (81,7%).”[15] Nadalje, uzorak talijanskih učenika pokazao je prevalencija nasilja u rasponu od 7,6 do 5,1%.[15]

Antonia Hitrec (prema Willard) u svom radu prikazuje nekoliko vrsta nasilja preko interneta[8]:

- On-line svađe uz korištenje ljutog i vulgarnog rječnika;
- Zlostavljanje tj. opetovane zlonamjerne i uvredljive poruke;
- Klevetanje;

- Lažno predstavljanje kao bi se uništio ugled te osobe ili prekinula prijateljstva;
- Otkrivanje tuđih tajni;
- Navođenje na otkrivanje tajni ili potencijalno sramotnih informacija te slanje fotografija;
- (Zlo)namjerno izostavljanje osobe iz on-line grupe;
- Cyber uhođenje koje može uključivati prijetnje i stvarati strah.

Nakon što su prikazane vrste nasilja putem interneta kao i primjeri istraživanja među mladima van Hrvatske, donosim pregled najčešćih slučajeva i primjera nasilja preko interneta zabilježenih u Hrvatskoj koje pregledno navode Martinjak i suradnici u svom radu. „U Hrvatskoj su, na temelju velikog broja kriminalističkih istraživanja u području zlostavljanja putem interneta, zabilježeni pojavni oblici nasilja na internetu nad mladima i među mladima:

- slanje ili objavljivanje uvredljivih, uznemirujućih, zlonamjernih poruka
- kreiranje stranica, blogova, foruma kojima je cilj ismijavanje
- zlostavljanje ili širenje mržnje prema pojedincima ili grupama
- objave fotografija žrtve kojima je izložena poruzi vršnjaka
- objave dijelova osobnih poruka s ciljem izrugivanja i sramoćenja
- objave selfies koje je žrtva poslala pojedincu koji ih objavljuje u otvorenim grupama bez pristanka žrtve
- iznošenje osobnih podataka i pojedinosti iz života žrtve
- širenje glasina, ogovaranje
- krađa korisničkih podataka na društvenim mrežama ili drugim računima korisnika
- objavljivanje lažnih podataka/lažno predstavljanje/korištenje tuđih fotografija, snimaka kao svojih
- slanje neprimjerenih sadržaja
- prijetnje, ucjene
- mamljenje djece, vrbovanje, seksualno iskorištavanje putem web kamere i online chatova
- pribavljanje, distribucija, prikazivanje i pristupanje dječjoj pornografiji”[11]

Martinjak i suradnici ističu važnost i ulogu nastavnika u suzbijanju virtualnog nasilja. „Nastavnici mogu djecu educirati o opasnostima na internetu putem medijske kulture, sata razrednika, nastave informatike ili nekog drugog školskog predmeta, a također je važno da se i u medijima razgovara o opasnostima koje vrebaju na internetu i opasnim posljedicama rizičnog ponašanja na internetu.”[11]

2.3. Nasilje vršnjaka nad djecom s teškoćama

Vršnjačko nasilje nad djecom s teškoćama sve je istaknutiji problem, a raste i istraživački interes za ovaj negativni društveni fenomen. Istraživanja koja su se provela do danas pokazuju kako djeca koja imaju ADHD poremećaj imaju veću vjerojatnost za sudjelovanje u vršnjačkom nasilju i kao žrtve i kao počinitelji od djece bez ovog poremećaja. Zloković naglašava kako djeca s ADHD-om mogu često biti počinitelji nasilja zbog prirode ovog poremećaja. „Zbog potrebe za dominacijom djeca s ADHD-om teško se ili uopće se ne prilagođavaju drugim osobama ili vršnjačkoj grupi, zbog čega ih vršnjaci ne prihvaćaju. Kao reakcija na frustrirajuću situaciju nerijetko postaju agresivni.”[26] Vuković i suradnice tvrde kako „postoje i slučajevi u kojima zdravstvene tegobe uzrokuju agresivno ponašanje, kao što je ADHD (deficit pažnje i hiperaktivni poremećaj), i ako se na vrijeme ne otkriju i preveniraju postojeće poteškoće, može doći do kobnih posljedica za dijete i sve one koji sudjeluju u njegovom životu.”[25]

Brojni sociolozi i psiholozi u Hrvatskoj obrađuju problematiku vršnjačkog nasilja kod tipične djece, ali u odnosu na djecu i mlade s teškoćama u razvoju radi se o nepoznatom i nedovoljno istraženom području.[28] Žic Ralić i Šifner objašnjavaju kako „neka djeca imaju određene karakteristike, primjerice, neku teškoću, koja ih čini podložnima za postajanjem žrtvom, ali isto tako i nasilnikom.”[28] Dakle, određene teškoće u razvoju kod djece izazivaju agresivna ponašanja, lošu socijalizaciju među drugom djecom, nepoštivanje druge djece i slično što dovodi do pojave nasilja, bilo da su djeca s teškoćama agresor ili žrtva. Osim spomenutog ADHD-a, nasilnici su često i osobe koje imaju shizofreniju i/ili bipolarni poremećaj.[26]

Kada govore o nasilju nad djecom s teškoćama Balog i Bilić tvrde da „njih 25 % – 30 % doživi neki oblik viktimizacije u usporedbi s 15 % njihovih vršnjaka koji nemaju teškoće.”[26]

„Istraživanja vršnjačkoga nasilja kod djece s teškoćama u razvoju u Hrvatskoj (Kovačić Andrijanić i Višnjić-Jeftić, 2008.; Pongrac Vincelj, 2008.) malobrojna su i s obzirom na metodologiju daju samo osnovne pokazatelje mogućeg prisustva vršnjačkog nasilja nad djecom s teškoćama u razvoju u predškolskim ustanovama (Kovačić Andrijanić i Višnjić-Jeftić, 2008.) i mogućeg preventivnog djelovanja asistenata u nastavi na smanjenje vršnjačkog nasilja u koje su uključeni učenici s ADHD-om (Pongrac Vincelj, 2008.).[28] Koliko god postojalo interesa za ovu vrstu nasilja, još uvijek je malo istraživanja na ovu temu te bi se trebala detaljnije i dublje istražiti. No razlika u pojavi nasilja među djecom s teškoćama itekako postoji. „Djeca koja imaju vidljivu teškoću, kao što je, primjerice, cerebralna paraliza ili hemiplegija, više su podvrgnuta nasilju od djece s »nevidljivim« teškoćama kao što su, primjerice, teškoće učenja (Rose, Monda-Amaya i Espelage, 2011.).”[28] Prema istraživanjima, djeca s teškoćama u razvoju su 1,5 do 2 puta češće podvrgnuta vršnjačkom nasilju od njihovih vršnjaka bez teškoća.[28]

Kada se promatra problem nasilja nad djecom s teškoćama, najučestaliji je oblik verbalnog nasilja. Djecu s teškoćama vršnjaci i okolina zbog njihovih teškoća nazivaju brojnim pogrđnim imenima i nadimcima ciljajući na njihovu ranjivost i potičući u njima osjećaj manje vrijednosti zbog određene teškoće koju imaju. „Većina istraživanja o vršnjačkom nasilju kojem su izloženi učenici s teškoćama u razvoju ističe veću zastupljenost verbalnoga nasilja (nazivanje pogrđnim imenima, imitiranje kretanja koje je posljedica poteškoće u razvoju, dosađivanje), socijalnog isključivanja i fizičke agresije u odnosu na učenike bez teškoća u razvoju.”[28] Međutim, ponekad djeca koja su žrtve nasilja reagiraju nasilno, prihvaćajući na neki način nasilje koje doživljavaju. Tad ona postaju agresivna zbog bijesa i iskustva nasilja koje percipiraju kao prijetnju izvana. „S jedne strane, vršnjaci ne vole i aktivno odbacuju djecu koja pokazuju takva ponašanja.

Kao rezultat toga, malo je djece u grupi vršnjaka koja bi ih bila spremna podržati i braniti, što ih čini prihvatljivim metama za vršnjačko nasilje. S druge strane, agresivno ponašanje također može direktno voditi u viktimiziranje. Vršnjaci mogu doživjeti agresivno ponašanje kao iritaciju na koju reagiraju nasiljem. Ovaj proces značajniji je za dječake nego za djevojčice.”[28]

Djevojčice su po svojoj naravi mirnije i staloženije, dok su dječaci reaktivniji, agresivnije reagiraju na sami doživljaj nasilja. No to ne mora biti uvijek tako, postoje i iznimke. Poseban je primjer djece koja imaju ADHD poremećaj. Ova djeca su zbog svog poremećaja agresivnija i nemirnija pa ne čudi način na koji reagiraju na nasilje. „U njihovu istraživanju, u kojem je ukupno sudjelovalo 577 djece četvrtih razreda (s dijagnozom ADHD-a i bez nje), pokazalo se da djeca s ADHD-om češće od drugih pokazuju agresivno ponašanje i imaju poteškoća u interpretaciji socijalnih znakova, te da su češće uključena u vršnjačko nasilje nego djeca bez navedenoga poremećaja.”[28] Hitrec u svom radu objašnjava i neke od strategija kojima su se djeca s teškoćama služila kao žrtve nasilja što je dokazano istraživanjem. Tako su učenici naveli „vraćanje fizičkim nasiljem, ignoriranje, te traženje podrške i utjehe od svojih kućnih ljubimaca, pričanje s odraslima (učiteljima, stručnim suradnicima i roditeljima).”[8] No značajnu ulogu u svemu tome imali su i njihovi prijatelji koji su im pružali podršku i na taj način ih štitili od nasilja.

3. Preventivni programi i sprječavanje nasilja

Za prevenciju i sprječavanje nasilja potrebni su učinkovita i kvalitetna uprava te angažman cijele školske ustanove, nastavnika, ravnatelja i stručnih suradnika. Nadalje, važno je oformiti zakone, brojne politike te osigurati podršku žrtvama nasilja. Nacionalni centar za školsku klimu (National School Climate Center, prema Cohen i Freiberg, 2013[5]) navodi tri važna aspekta u izgradnji i održavanju kvalitetne prevencije u svakodnevnoj praksi: stvaranje i održavanje školske klime čime se trebaju baviti i ravnatelji i školsko osoblje, kvalitetno integriranje u nastavu teme o zlostavljaču, žrtvi i svjedocima nasilja i fokusiranje na individualne intervencije.

„Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH provodi program "Afirmacijom pozitivnih vrijednosti protiv nasilja", a cilj mu je povezati roditelje, učenike i socijalne radnike na lokalnoj i državnoj razini kako bi se smanjila pojavnost brojnih neprihvatljivih ponašanja u školama.”[27] No malo je učinkovitih programa za prevenciju. Međutim, školstvo u Republici Hrvatskoj ima nedostatak stručnog osoblja. „U 61% osnovnih škola radi pedagog, u 24% defektolog, u 18% psiholog, i u 0,8% socijalni radnik, dok 15% osnovnih škola nema nijednog od ovih stručnih suradnika (Zrilić, 2005.)”[27] Danas je situacija nešto bolja, ali još uvijek škole ne raspolažu dovoljnim brojem stručnih suradnika. Primjerice, još uvijek svaka škola nema psihologa. Često jedan psiholog obnaša ovu funkciju u više škola. Da bi se programi prevencije pokazali učinkovitima i imali uspjeha u suzbijanju nasilja, potrebno je osvijestiti odrasle o odgovornosti koju imaju kako bi i djeca razvijajući svoju osobnost postajala odgovornija te mogla prepoznati važnost nenasilja. „Djeci se tako šalje jasna poruka da je njihova dobrobit važna i da žive u društvu koje ne tolerira nasilje (Zloković, 2004). Pokazalo se da je najbolja učinkovitost programa među djecom u osnovnoj školi.”[23]

Moguće je primijetiti kako učitelji i nastavnici često ignoriraju nasilje, namjerno ili nenamjerno na taj način bivaju sudionici samog nasilja. Ponekad ne reaguju jer se sami osjećaju potencijalnim žrtvama nasilja, posebice kada se radi o nasilju među adolescentima koji su nerijetko viši i teži od primjerice mladih nastavnica i nastavnika.

Samim time i oni bivaju prestravljeni i prepadnuti te biraju ignoriranje nasilja radije nego li prevenciju i odluku za djelovanje protiv nasilja i nasilnika.

Dakako, najbolja prevencija i način sprječavanja pojave nasilja jest primjerom pokazivati djeci već od manje dobi, a posebice kasnije u dobu razvoja kada djeca formiraju većinu stavova i vlastitih mišljenja. Zloković i Bilić ističu važnost senzibiliziranja javnosti, edukacija nastavnika o fenomenima koja se javljaju unutar školske klime i mogućnostima preventivnog, ali i interventnog djelovanja. Stručni djelatnici moraju omogućiti i pomoći djeci da odrastu u zdrave, sretne, uspješne i tolerantne ljude. Upravo je to jedna od najhumanijih zadaća nastavnika i roditelja.[3]

Nadalje, po pitanju prevencije i sprječavanja nasilja Zloković i Bilić [3] ističu nekoliko načela prema kojima bi se trebali voditi učitelji, nastavnici i profesori kako bi se smanjila pojava nasilja među djecom. Tako su načela sljedeća:

- Postoje jasna pravila ponašanja koja će se primjenjivati jednako za sve.
- Svatko će za tjelesni napad na bilo koje dijete morati snositi posljedice.
- Namjerno navođenje nekog djeteta na pogreške nije ponašanje koje će se ignorirati.
- Svaka će materijalna šteta morati biti nadoknađena.
- Roditelji ili staratelji bit će obaviješteni o njihovu ponašanju.
- Ponižavanje, ismijavanje, etiketiranje, segregiranje druge djece nisu ponašanja koja će podržavati škola.
- Niti jedan oblik nasilja neće biti toleriran niti ignoriran.
- Ometanje i ugrožavanje druge djece u normalnom funkcioniranju na bilo koji način smatrat će se ugrožavanjem temeljnih prava tog djeteta i u skladu s time bit će i reakcija škole.

Kako bi se suzbilo nasilno ponašanje i pojava nasilja među djecom i mladima, iznimno je važna školska klima. Brojna su se istraživanja napravila na temu utjecaja školske klime na pojavnu nasilja.

„Rezultati pokazuju da je školska klima koja uključuje jasna i konzistentna pravila ponašanja kao i pozitivne odnose između nastavnika i učenika povezana s manje nasilja u školi.”[17] Kosić Bibić i Kovačević ističu kako je „stvaranja klime koja pokazuje poštovanje, podršku, brigu i netolerantnost na nasilje u zajednici i školama, prepoznata kao važna preventivna mjera u svim strategijama prevencije vršnjačkog nasilja.”[10] Međutim, kreiranje nenasilnog okruženja moguće je samo kada postoje precizno i točno određena pravila što je moralno i prikladno ponašanje te koja ponašanja nisu nikako prihvatljiva. Također, Kosić Bibić i Kovačević smatraju kako „sveobuhvatni programi prevencije nasilja trebaju uključivati razvoj komunikacijskih vještina kod mladih, ali i rad s roditeljima. Prepoznavanje visoko rizičnih skupina mladih i posebni programi za njihovo osnaživanje važan su dio svake strategije prevencije nasilja. Programi za osnaživanje nastavnika i škola su također nužni.”[10]

Kada se govori o utjecaju i važnosti školske okoline, važno je napomenuti tri aspekta. Važan je opći stav škole prema nasilju i općenito zlostavljanju što podrazumijeva stavove, uvjerenja, vjerovanja i osjećaje koja djeca imaju uzimajući u obzir svoje odnose prema drugima. Nadalje, važan je aspekt i spomenuta obrazovna klima. Obrazovna klima podrazumijeva utjecaje koji definiraju što i kako djeca u školi savladavaju i usvajaju. Naposljetku dolazi posljednji, treći aspekt koji se odnosi na politiku škole prema zlostavljanju/uznemiravanju. Ova politika je vezana za rješavanje problema vezanih uz nasilje, ali i pravila i postupke koji se u školi primjenjuju za suzbijanje i prevenciju nasilja.[8]

Dakle, iznimno je važna senzibilizacija cjelokupne javnosti kako bi se stvorila klima za uvažavanja različitosti i tolerancije što je dugotrajan i kontinuiran proces koji iznimno utječe na prevenciju nasilja. Zloković i Bilić ističu kako „osim pomoći koja je potrebna i žrtvi i nasilniku, prepoznavanje fenomena nasilja među djecom i povezivanje sa stručnjacima različitih profila također ključna je i u prevenciji širenja neprimjerenih i okrutnih ponašanja kao mogućem «trendu» «rješavanja problema» i osobnih frustracija nekih skupina djece i mladih ljudi.”[3]

Iznimno je važan dokument Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Prema ovom dokumentu određeno je da u slučaju prijave nasilja ili dojave o nasilju među djecom imenovana stručna osoba za koordiniranje aktivnosti vezanih uz problematiku nasilja u odgojno-obrazovnoj ustanovi ili osoba koja je u slučaju njezine odsutnosti zamjenjuje, dužna je[29]:

- odmah poduzeti sve mjere da se zaustavi i prekine aktualno nasilno postupanje prema djetetu, a u slučaju potrebe zatražiti pomoć drugih djelatnika odgojno – obrazovne ustanove ili po potrebi pozvati djelatnike policije;
- ukoliko je dijete povrijeđeno u mjeri koja zahtijeva liječničku intervenciju ili pregled ili se prema okolnostima slučaja može razumno pretpostaviti ili posumnjati da su takva intervencija ili pregled potrebni, odmah pozvati službu hitne liječničke pomoći ili na najbrži mogući način, koji ne šteti zdravlju djeteta, prepratiti ili osigurati prepratu djeteta od strane stručne osobe liječniku, te sačekati liječnikovu preporuku o daljnjem postupanju i dolazak djetetovih roditelja ili zakonskih zastupnika;
- odmah po prijavljenom nasilju o tome obavijestiti roditelje djeteta ili zakonske zastupnike, te ih upoznati sa svim činjenicama i okolnostima koje je do tada doznala i izvijestiti ih o aktivnostima koje će se poduzeti;
- po prijavi, odnosno dojavi nasilja odmah obaviti razgovor s djetetom koje je žrtva nasilja, a u slučaju da je postojala liječnička intervencija, uz dogovor s liječnikom, čim to bude moguće. Ovi razgovori s djetetom obavljaju se uvijek u nazočnosti nekog od stručnih djelatnika odgojno-obrazovne ustanove, a na način da se postupa posebno brižljivo, poštujući djetetovo dostojanstvo i pružajući mu potporu;
- roditeljima ili zakonskim zastupnicima djeteta koje je žrtva vršnjačkog nasilja dati obavijesti o mogućim oblicima savjetodavne i stručne pomoći djetetu u odgojno-obrazovnoj ustanovi i izvan nje, a s ciljem potpore i osnaživanja djeteta te prorade traumatskog doživljaja;

- obaviti razgovor s drugom djecom ili odraslim osobama koje imaju spoznaju o učinjenom nasilju te utvrditi sve okolnosti vezane uz oblik, intenzitet, težinu i vremensko trajanje nasilja;
- ukoliko se radi o osobito teškom obliku, intenzitetu ili dužem vremenskom trajanju nasilja, koje može izazvati traumu i kod druge djece, koja su svjedočila nasilju, savjetovati se s nadležnom stručnom osobom ili službom poradi pomoći djeci, svjedocima nasilja;
- što žurnije obaviti razgovor s djetetom koje je počinilo nasilje uz nazočnost stručne osobe, ukazati djetetu na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja, te ga savjetovati i poticati na promjenu takvog ponašanja, a tijekom razgovora posebno obratiti pozornost iznosi li dijete neke okolnosti koje bi ukazivale da je dijete žrtva zanemarivanja ili zlostavljanja u svojoj obitelji ili izvan nje, u kojem slučaju će se odmah izvijestiti centar za socijalnu skrb, a po potrebi ili sumnji na počinjenje kažnjive radnje izvijestiti policiju ili nadležno državno odvjetništvo, a odgojno-obrazovna ustanova će poduzeti sve mjere za pomirenje djece i za stvaranje tolerantnog, prijateljskog ponašanja u odgojno-obrazovnoj ustanovi;
- pozvati roditelje ili zakonske zastupnike djeteta koje je počinilo nasilje, upoznati ih s događajem, kao i s neprihvatljivošću i štetnošću takvog ponašanja, savjetovati ih s ciljem promjene takvog ponašanja djeteta, te ih pozvati na uključivanje u savjetovanje ili stručnu pomoć unutar škole ili izvan nje (centri za socijalnu skrb, poliklinike za zaštitu djece, obiteljska savjetovališta i slično) i izvijestiti ih o obvezi odgojno-obrazovne ustanove da slučaj prijavi nadležnom centru za socijalnu skrb, Uredima državne uprave u županijama (Službama za društvene djelatnosti i/ili Gradskom uredu za obrazovanje i šport Grada Zagreba), policiji ili nadležnom državnom odvjetništvu;
- o poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama te svojim opažanjima sačiniti službene bilješke, kao i voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka koje će se dostaviti na zahtjev drugim nadležnim tijelima.

Protokol ističe Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima. Posebno se naglašava važnost redovitog izvještavanja roditelja i djece te poticanje prijavljivanja nasilja. Potrebno je i važno tijekom različitih bilo nastavnih, bilo izvannastavnih aktivnosti promicati nenasilnu komunikaciju, važnost međusobne tolerancije i uvažavanja različitosti. Nastavnici i stručni suradnici mogu i trebaju organizirati tribine, roditeljske sastanke, satove razredne zajednice, učeničke priredbe, brojne na oglasnoj ploči odgojno-obrazovnih ustanova i slično.

U Republici Hrvatskoj u novijem vremenu pokrenuto je i osmišljeno mnogo programa za suzbijanje i prevenciju nasilja. Antonia Hitrec navodi neke od njih poput program prevencije vršnjačkog nasilja „Za sigurno i poticano okruženje u školama“, CAP program (eng. Child Assault Prevention), „Prevencija zlostavljanja djece kroz školski sustav i lokalnu zajednicu“, preventivni program za srednju osnovnoškolsku dob „Trening životnih vještina“, La(r)a - trening socijalnih vještina, Emica - razvoj emocionalnih vještina putem igrica, preventivni program „Zajedno više možemo“ i brojne druge.[8]

4. Metodologija

4.1. Predmet istraživanja

Za potrebe ovog diplomskog rada provedena je anketa čiji je predmet istraživanja učestalost i pojava nasilja među školskom djecom. Nasilje je izabrano za predmet istraživanja jer spada u negativne pojave u društvu o kojima treba osvijestiti mlade i djecu te ih naučiti kako suzbiti pojavu nasilja.

4.2. Glavni opći cilj

Cilj je istraživanja bio ispitati učestalost nasilja među djecom osnovne i školske škole, načine na koje djeca reagiraju na nasilje, smatraju li nasilje poželjnom pojavom i slično. Cilj provedenog istraživanja istaknut je i na samom uvodnom dijelu ankete.

4.3. Zadaće istraživanja

Zadaće provedenog istraživanja su pokazati važnost prevencije nasilja, učestalost njegove pojave među djecom i mladima, istaknuti ponašanja i/ili ponašanja žrtava nasilja, ali i agresora kako bi ih djeca i mladi što lakše mogli prepoznati u svojoj neposrednoj okolini, a posebice u školskom okruženju. Također, istraživanje ima zadaću osvijestiti važnost djelovanja i pravovremenog reagiranja kako pojedinaca tako i institucija u borbi protiv nasilja među djecom i mladima.

4.4 Opis uzorka

U istraživanju su sudjelovali učenici osnovnih škola (4. i 7. razreda) Osnovne škole Ljudevit Gaj Mihovljan i Područne osnovne škole Novi Golubovec te medicinske (1., 2., 3., 4. i 5. razreda) Srednje škole u Maruševcu s pravom javnosti. Ukupno je sudjelovalo 166 učenika jer nekoliko učenika nije pristalo sudjelovati u anketiranju.

U provedenoj anketi sudjelovalo je 166 učenika, a od toga 27,1% dječaka te 72,9% djevojčica. Uzorak je namjerno odabran kako bi se dobio uvid u ozračje osnovne i srednje škole te među različitim uzrastima i jer su ove škole bile dostupne anketaru. Prema odabranom uzorku generaliziranje rezultata nije moguće i ono se odnosi samo na škole u kojima je uzorak odabran.

4.5. Način prikupljanja podataka

Za potrebe empirijskog dijela ovoga rada provedeno je istraživanje u obliku ankete (Prilog 1.). Anketa je provedena online, putem interneta jer su djeca imala nastavu na daljinu zbog epidemioloških mjera te anketu nije bilo moguće provesti uživo.

4.6. Način obrade podataka

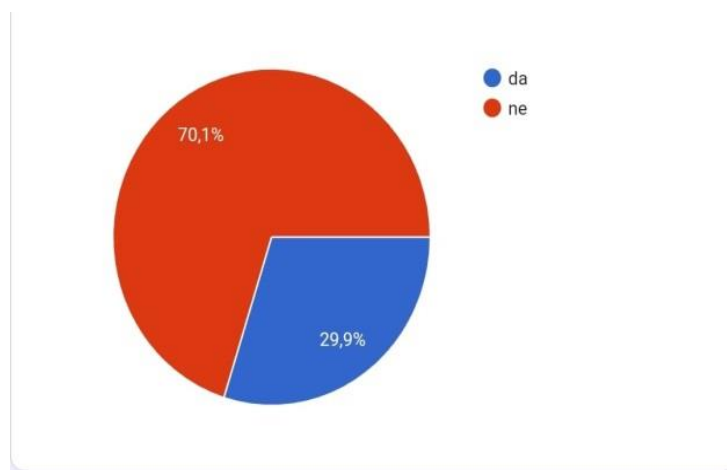
Ovaj anketni upitnik bio je anonimn, a djeca su ispunjavala anketu putem Google obrasca jer se tijekom provođenja anketa nastava provodila na daljinu zbog aktualne pandemije koronavirusa. Statistički podatci izračunati su automatski unutar platforme Google obrasci/ankete. Za korištenje Googlea bila je potrebna prijava na privatni račun da bi se moglo pristupiti Google obrascima.

4.7. Rezultati

U provedenoj anketi sudjelovalo je 166 učenika, a od toga 27,1% dječaka te 72,9% djevojčica čime je broj djevojčica uvjerljivo veći. Osnovnoškolaca je bilo 40%, a s druge strane srednjoškolaca čini 60% ispitanika u provedenoj anketi.

Na pitanje postoji li nasilje (verbalno/fizičko) u njihovoj školi, 70,1 % je odgovorilo da ne postoji, dok je tek 29,9% odgovorilo da u njihovoj školi nasilje postoji (Slika 4.7.1.). Postoji mogućnost neiskrenosti ispitanika u ovom pitanju jer su djeca često pod pritiskom okoline i društva.

Ponekad učenici zataje postojanje nasilja samo kako ne bi bili i oni potencijalne žrtve nasilja, ismijavani od strane drugih učenika, maltretirani od strane počinitelja nasilja ili jer su drugačiji od njih. „Najčešće je žrtva dijete koje se po nečemu razlikuje, odskoče ili je ranjivo.”[11] Često djeca i mladi osjećaju sram ako su drugačiji ili izdvojeni od okoline u bilo kojem smislu te se radije uklapaju u većinu koja je karakterizirana kao normalna i prihvatljiva kakva god bila.

Graf 4.7.1. Postoji li nasilje u našoj školi?[Izvor autor: T.P]

Stopa nasilja u većini školskih okruženja je mnogo veća, a mnogo je mogućih razloga zatajenja postojanja nasilja. Ne smije se zanemariti ni mogućnost da je određeni postotak ispitanika bio barem jednom žrtva nasilja što može utjecati na same odgovore. Poznato je kako žrtve nasilje najčešće negiraju i pokušavaju ga skriti. Marko Prpić u svom radu o nasilničkom ponašanju objašnjava kako postoje razni načini na koje osoba može percipirati ili prijaviti nasilje. Ti načini su u potpunosti subjektivni te mogu biti pod utjecajem brojnih čimbenika, primjerice dotadašnja iskustva nasilja, psihološko, socijalno i emocionalno stanje u trenutku nasilja i slično.[16] „Brojni drugi čimbenici mogu biti prisutni u različitoj mjeri, uključujući dob, spol, seksualnu orijentaciju, etnicitet i ostale kombinacije kulturalnih i/ili organizacijskih čimbenika.”[16]

No pri analiziranju statistike dobivene na temelju provedene ankete treba imati na umu i površno ispunjavanje ankete, prešućivanje postojanja nasilja i slično. Često žrtve nasilja kriju nasilje kako ne bi doživjele još veće nasilje ili sramotu i izrugivanje od okoline ako priznaju da su žrtve takvog nasilničkog ponašanja. Ponekad upravo odbacivanje okoline biva poticaj za nasilje i za devijantno ponašanje pojedinca. Odbacivanje i osjećaj izoliranosti izaziva agresivna ponašanja kao reakciju na samo izopćivanje iz određene skupine ili društva. Tako se mogu razlikovati verbalna, tjelesna, instrumentalna i neprijateljska agresija. Parke i Slaby tvrde kako je to podjela agresivnih ponašanja, odnosno agresija, prema njihovu obliku i funkciji. Verbalna agresija se očituje u zadirivanjima, izrugivanjima i govorenju grubih, drskih riječi i naziva osobama kod kojih se agresija izaziva, dok se tjelesnom agresijom smatraju razna udaranja, lupanja, fizički nasrtaji i slična ponašanja. Verbalna i tjelesna agresija vidljive su već kod predškolske djece gdje je potrebno reagirati i dati djetetu do znanja da agresija nije poželjno ponašanje. Nadalje, instrumentalna je agresija vrsta agresija čiji je cilj doći do nečeg, postići kakav cilj. Time se razlikuje od neprijateljske agresija koja se javlja kao odgovor na tuđu agresiju. Zbog tog se u literaturi još naziva i osvetničkom agresijom.[1]

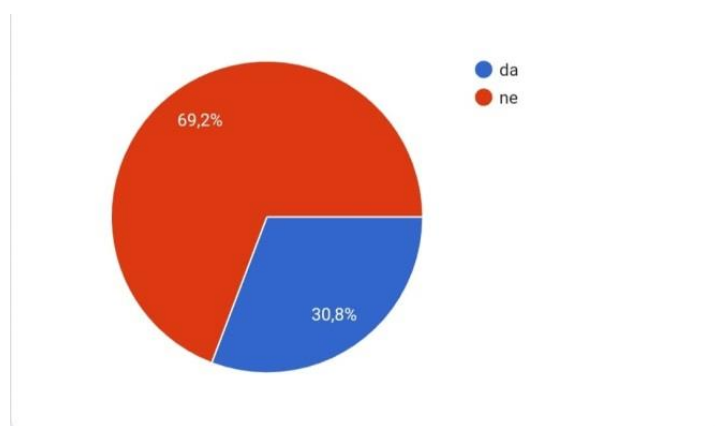
Strah od reakcije okoline jedan je od najčešćih razloga prešućivanja pretrpljenog nasilja. Upravo je prešućivanje tek jedno od više štetnih učinaka i posljedica na dijete koje je doživjelo nasilničko ponašanje. Također, smatraju ako priznaju i ukažu na nasilje da će se ono vrlo vjerojatno ponoviti. Belančić i suradnici u svom članku objašnjavaju kako prema Fieldu djetinjstvo i mladost djece koja su žrtve nasilja bivaju povrijeđeni na emocionalnom, tjelesnom, socijalnom i/ili intelektualnom području. Također, nasilje može dovesti do straha od društva, osamljivanja pojedinaca, brojnih trauma i slično.[1] Na pitanje postoji li nasilje učenika nad učenicima, u ovom anketnom upitniku 30,8% ispitanika odgovorilo je potvrdno, dok 69,2% tvrdi kako ne postoji nasilje učenika nad učenicima (Slika 4.7.2.).

Belančić i suradnici istražili su kako postoji i razlika u pojavnosti nasilja kod djece ruralne, prigradske i gradske okoline. Tako su došli do zaključka kako najviše nasilja doživljavaju učenici iz prigradske okoline, zatim gradske okoline, dok djeca iz ruralne, seoske okoline doživljavaju najmanju stopu nasilja.[1] Ovi podatci su donekle i logični jer djeca iz seoske okoline su često manje brojna te su povezanija samim time, što minimizira stopu nasilja među djecom. Gradska djeca međusobno se često i ne poznaju koliko djeca koja potječu iz seoskih sredina pa su manje povezana i empatična. Također, među djecom gradskih sredina veće su ekonomske i socijalne razlike jer je grad poprište raznih sredina. Što su veće ekonomske i socijalne razlike, to je veća i mogućnost pojave nasilja među djecom. Čest je primjer i nasilja nad mladima koja dolaze iz seoske sredine u gradsku zbog školovanja, posla i slično. Vuković i suradnice nakon provedenog istraživanja o učestalosti nasilja u raznim sredinama iznose kako ne postoje statistički značajnije razlike u nasilju između nasilja u urbanim i nasilja u ruralnim sredinama te između većih i manjih škola.[25]

Ove se teme dotiču Zloković i Bilić kada govore kako se „nerijetko događa da su žrtve djeca koja dođu iz drugih sredina čiji govor i stil ponašanja ili odijevanja odstupa od onog što «nasilna većina» preferira pa postaju predmetom ismijavanja, poruge i «svekolikog terora».”[3] Kosić Bibić i Kovačević u svom istraživanju o učestalosti nasilja donose kako je 45% srednjoškolaca bilo žrtva nasilja u školi „tijekom svog školovanja“, a 13% „u tijeku ove školske godine“. Nasilje se najčešće događa u učionici (u 58.1% slučajeva), iako je prisutno i van školskih prostora, primjerice u školskim autobusima, na autobusnim stanicama i slično. Krulić i Velki upozoravaju kako „nastavnici ne vide ponašanje učenika na svim satima, na hodnicima, igralištima ili na putu do kuće, gdje se nasilje najčešće događa.”[10] Nadalje, više od 55% mladih je bilo svjedok nasilja u školi u tijeku ove školske godine. Najčešći oblici nasilja na temelju njihovog istraživanja su ismijavanje i omalovažavanje, a slijede ogovaranje i širenje laži o nekome i slanje uznemirujućih i uvredljivih sadržaja putem interneta/mobilnog telefona.[10]

Rajhvajn Bulat i Ajduković u svom radu spominju upravo ogovaranje. „Učenici najčešće doživljavaju psihičko nasilje od strane drugih učenika, naročito ogovaranje, a taj oblik nasilja najviše čine i drugima.”[18] Krulić i Velki provele su istraživanje u kojem se dokazalo kako „učenici imaju više informacija o stvarnom stupnju počinjenog nasilja nego nastavnici.”[11] Razlog tomu jest činjenica da nastavnici vide samo izravne oblike nasilja poput svađa, tučnjavi i slično, dok za izolacije i ogovaranja među djecom često uopće ne znaju. Istraživanja su pokazala kako „49,2% učenika smatra da si učenici međusobno pokazuju uvredljive geste, 38,8% učenika smatra da se često svađaju, 38,7% učenika smatra da govore drugim učenicima da će ih udariti, a 29,2% smatra da se loše ponašaju jedni prema drugima.”

Graf 4.7.2. Postoji li nasilje učenika nad učenicima? [Izvor autor: T.P]

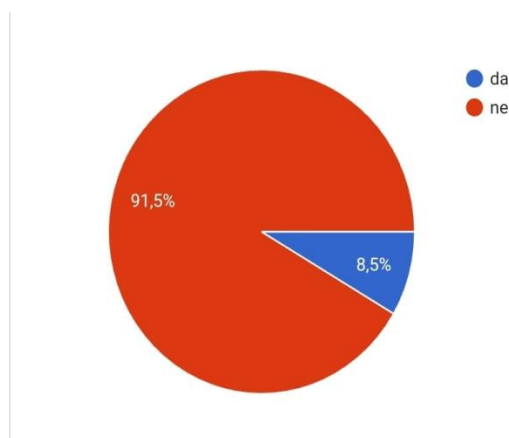
Osim pitanja o nasilju učenika nad učenicima, postavljena su i pitanja postoji li nasilje učenika nad profesorima, kao i postoji li nasilje profesora nad učenicima. Odgovori su bili zanimljivi. Čak 91,5% učenika tvrdi kako nasilje učenika nad profesorima ne postoji, dok tek 8,5% smatra da ono postoji (Slika 4.7.3.). Marko Prpić u svom diplomskom radu govori kako su istraživanja provedena u Americi dokazala kako je čak 7% učitelja i 8% predmetnih nastavnika doživjelo prijetnje ozljeđivanjem, dok je čak 6% nastavnika doživjelo fizički napad u školi (Dinkes et al., 2007, prema Espelage et al., 2013: 76).[16]

S druge strane, većina ispitanika, odnosno čak 72,9% ispitanika smatra kako ne postoji nasilje profesora nad učenicima, ali 27,1% ipak tvrdi kako je prisutno nasilje profesora nad učenicima (Slika 4.7.4.). Espelage sa suradnicima navodi kako je nasilje ponašanje učenika prema nastavnicima „svačiji problem i odgovornost“.[6]

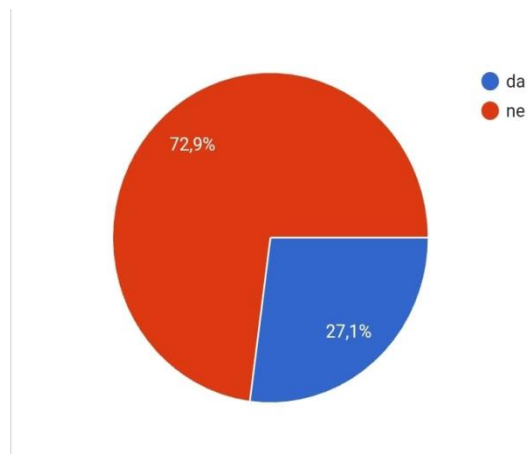
Fizičko nasilje i verbalne prijetnje češće pogađaju nastavnike, dok nastavnice imaju probleme sa zastrašivanjem učenika. Također, prisutno je i seksualno uznemiravanje od strane učenika koje, primjerice, na nastavu dolaze neprimjereno obučene i na taj način provociraju nastavnike i nastavnice, a nerijetko dolazi i do toga da su same žrtve verbalnog nasilja zbog neumjesnih komentara na svoj izgled i stil odijevanja. Nadalje, čest su slučaj lažni profili na internetskim stranicama i društvenim mrežama čime učenici vrše nasilje nad nastavnicima i profesorima. Tako su najčešći slučajevi spomenutog nasilja kreiranje lažnih Facebook stranica i profila, lažno predstavljanje u ime nastavnica, objavljivanje videa nastavnika na YouTube ili slične platforme, pisanje uvrjedljivih, vulgarnih komentara o nastavnicima na portalima za ocjenjivanje nastavnika gdje se vrši nasilje i istovremeno narušava reputacija nastavnika.

Napretkom tehnologije narastao je broj korisnika društvenih mreža koje učenici često zloupotrebljavaju. Još jedan primjer nasilja jest i hakiranje mail adresa nastavnika čime se narušava privatnost nastavnika, a ujedno vrši nasilje nad njima. Marko Prpić u svom radu daje primjer istraživanja provedenog u Irskoj. „U Irskoj je 2004. godine istraženo virtualno nasilje, te je uočeno kako je 3% nastavnika bilo žrtvama uvrjedljivih komentara od strane učenika putem e-pošte, SMS-a ili na mrežnim stranicama poput Facebooka ili RateMyTeacher.com.”[16] Lokmić, Bilić i Opić proveli su istraživanje o frekventnosti nasilja te čimbenicima koji dovode do nasilja u hrvatskim školama. Bile su obuhvaćene i osnovne i srednje škole. Rezultati su pokazali da je u jednoj školskoj godini čak 74,3% nastavnika doživjelo nasilje, dok tek 25,6% nije. 28% nastavnika doživjelo je nasilje jednom u posljednjoj godini, njih čak 15,9% doživljava nasilje jednom mjesečno, dok njih 21,3% nasilje doživi čak jednom tjednom. Zabrinjava i podatak kako njih 9,1% svakodnevno dožive neki oblik nasilja.[16]

Brojna istraživanja po pitanju nasilja nad nastavnicima pokazala su kako su nastavnici češće žrtve nasilja nego njihove kolegice te da frekventnost nasilja opada s godinama radnog staža. Mogući su razlozi to što stariji nastavnici lakše postižu autoritet te dobijaju poštivanje od strane učenika, dok su njihove mlađe kolege i kolegice neiskusni i teže postižu poštovanje od strane učenika. Također, 2014. godine u Srbiji je provedeno istraživanje na ovu temu. Istraživanje u Srbiji povezano je s projektom Škole bez nasilja (Jevtić et al., 2014). Ovaj su projekt poticali UNICEF te Ministarstvo obrazovanja i sporta. Ovim se istraživanjem dokazalo kako je čak 42% učenika od ukupnog broja ispitanih svjedočilo verbalnoj agresiji vršnjaka prema nastavnicima. „Nasilje od strane učenika doživjelo je 39% nastavnika, a jednak postotak nastavnika je doživio nasilje do roditelja učenika, te je 16% nastavnika doživjelo nasilje od strane svojih kolega.”[9]

Graf 4.7.3. Postoji li nasilje učenika nad profesorima? [Izvor autor: T.P]

Graf 4.7.4. Postoji li nasilje profesora nad učenicima? [Izvor autor: T.P]

U školsko nasilje osim nasilja među učenicima ubrajamo i nasilno ponašanje učenika prema nastavnicima. Ovaj oblik nasilničkog ponašanja sve je češći u školama, no zanemaren je i zapostavljen kao takav, iako se radi o ozbiljnom problemu. „Garrett (2012) navodi kako nasilno ponašanje učenika prema nastavnicima jest ponavljajuće agresivno ponašanje s posljedicom fizičke, psihološke, emocionalne ili profesionalne štete po nastavnika. Ovaj pojavni oblik školskoga nasilja predstavlja ozbiljan problem u školama, a osim problematičnoga definiranja i distinkcije pojavnih oblika, podjenak problem predstavlja i manjak istraživanja toga fenomena.”[16] Razlozi zbog kojih se javljaju oblici nasilnog ponašanja učenika nad profesorima mogu biti brojni, ali najčešće se radi o manjku autoriteta ili o nesposobnosti upravljanja razrednim odjelom. U tom slučaju učenici primjećuju nastavnikovu nesigurnost i slabost te ga vide kao potencijalnu ranjivu žrtvu. Tad započinje agresija prema nastavniku, bilo verbalno, fizički, emocionalno ili u bilo kojem drugom smislu. Neizgodna je i situacija u kojoj su nastavnici žrtve nasilja pa se osjećaju zbunjeno i ne znaju reagirati pravovremeno niti ispravno. „Nalazi UNICEF-ovog istraživanja nasilja u školama pokazuju da čak 65,1% učitelja u osnovnim školama navodi da se u odnosu na problem nasilničkog ponašanja osjećaju zbunjeno (24,0%), ravnodušno (0,7%) i bespomoćno (40,4%).”[17]

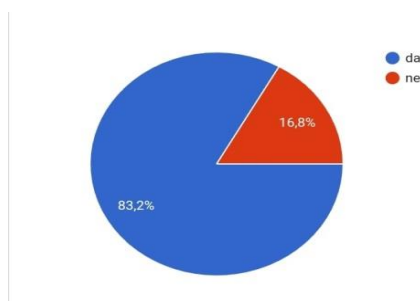
Međutim, nastavnici ponekad mogu svjesno ili nesvjesno potaknuti učenike na nasilje. Učenici očekuju u školi jednak odnos i način ponašanja kao kod kuće gdje ih njihovi roditelji tretiraju na drugačiji način. Problem se javlja onda kad se djetetu ne ispune njegova očekivanja od škole i nastavnika i onda pokušava privući i dobiti pažnju i pozornost. Nažalost, ponekad ovisno o temperamentu djeteta, to može biti i na nasilan, neprihvatljiv način. Također, ako nastavnici učestalije kritiziraju učenike, stvara se određena barijera u njihovu odnosu. Učenik se osjeća povrijeđenim i manje vrijednim te rezultati toga može biti pojava nasilja od strane učenika. Iznimno je važno i postaviti jasna pravila ponašanja te ne biti popustljivog načina podučavanja.

Nadalje, i kod nasilja učenika nad nastavnikom ima situacija u kojima učenik nenamjerno vrši nasilje. Primjerice, ako se u jednom razrednom odjelu ističe jedan ili više pojedinaca koji su nasilnog karaktera i ponašanja, mnogi učenici će im se pridružiti jer se osjećaju potlačeno. Nasilni pojedinci su previše dominantni da bi ih pobijedila mirna okolina. Tada se stvaraju vođe koje si udružene s ostatkom razreda međusobno pružaju podršku u ometanju nastave i slično. Na taj način vrše nasilje nad nastavnicima. Garrett smatra kako je nastavnik pod „moćnim socijalnim ograničenjem koje isključuje mogućnost bijega kao sredstvo za dokinuće uvredljive interakcije“ te ističe disbalans moći između nastavnika i učenika.[7] Dakle, nastavnici koji su žrtve nasilja ne mogu napustiti učionicu, već moraju ostati profesionalni do kraja školskoga sata. Samim time bivaju zarobljeni u razredu kao žrtve nasilja. Garrett donosi definiciju De Wetta za nasilničko ponašanje učenika prema nastavnicima kao „agresiju usmjerenu prema onima koji predstavljaju izvor socijalne, kognitivne i emocionalne dobrobiti učenika, ali i njihove sigurnosti.“[7]

Lokmić, Bilić i Opić tvrde kako su nastavnici u školama najviše izloženi tradicionalnim oblicima nasilja (primjerice, fizičkim, verbalnim ili socijalnim oblicima) te da su upravo nastavnici nezaštićene žrtve školskoga nasilja. Razlog tome može biti nedostatak odgoja i obrazovanja u obiteljima, neprihvatanja autoriteta i slično. Moguće je i da je velik utjecaj vršnjaka i medija koji propagiraju takva nasilnička ponašanja te ih veličaju i time agresora prikazuju kao heroja i pozitivca.[16]

„Poteškoće, koje dolaze s manjkom osviještenosti generalne populacije, pridane su pretjerano subjektivnom i restriktivnom pogledu na prirodu nasilnoga ponašanja.”[7] U Americi su provedena istraživanja vezana za nasilništvo koja su pokazala da je čak 7% učitelja i 8% predmetnih nastavnika doživjelo prijetnje ozljeđivanjem, dok je 6% nastavnika doživjelo i fizički napad u školi.[6] Prpić tvrdi kako nasilno ponašanje učenika prema nastavnicima posebice utječe na kvalitetu i karakter školskoga života. Svakodnevna iskustva školskoga života, te norme, ciljevi i vrijednosti, kao i interpersonalni odnosi iznimno su važne sastavnice cjelokupne školske klime i ozračja u kojem se djeca i mladi nalaze.[16] Također, istraživanjima je potvrđeno kako su visoke stope nasilja usmjerenog prema nastavnicima posljedica neorganiziranih školskih struktura, postojanja negativnih oblika školske klime, nedostatka administrativne, kolegijalne i šire potpore društva i okoline. U školama u kojima su prisutne uravnotežene organizacijske strukture te jasna pravila i poticajni školski odnosi, Također, niže stope nasilja usmjerenog prema nastavnicima povezane su s uravnoteženim organizacijskim školskim strukturama i sustavima potpore, jasnim školskim disciplinskim pravilima i pozitivnim školskim odnosima.[16]

Na pitanje bi li se obratili za pomoć u slučaju doživljenog nasilja, učenici su većinom (83,2% učenika) odgovorili potvrdno, dok se 16,8% njih ne bi izjasnilo o doživljenom nasilju, već bi to prešutjeli (Slika 4.7.5.). Već je objašnjena veza između nasilništva i prešućivanja istog.

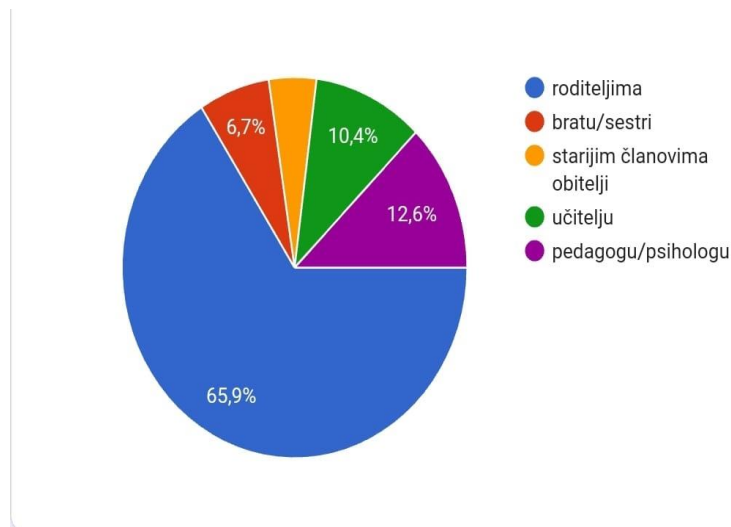

Graf 4.7.5. Ako bi bio/la žrtva nasilja, bi li se kome obratio/la za pomoć? [Izvor autor: T.P]

Većina učenika potužila na nasilje u slučaju da mu se dogodi, no u pitanju kome bi se obratili u tom slučaju, odgovori su različiti (Slika 4.7.6.). No većina od 65,9% ispitanika bi se najprije obratila roditeljima, a zatim slijedi grupa koja bi se obratila pedagogu/psihologu (njih 12,6%), učitelju (njih 10,4%), bratu/sestri (njih 6,7%) te se manji broj odlučio povjeriti starijim članovima obitelji (tek njih 6,7%). Nažalost, prisutan je i broj slučajeva obiteljskog nasilja u kojem od miroljubivog djeteta postane nasilnik. „Posebno u okviru svoje obiteljske sredine dijete može biti žrtva posredne i neposredne viktimizacije od strane bliskih osoba koje bi mu trebale pružiti neophodnu ljubav i sigurnost, što ostavlja nesagledive posljedice na njegov daljnji psihofizički razvoj. Postoji i rizik da kasnije dijete viktimizirano nasiljem i samo postane nasilnik.”[4] O važnosti pružanja topline i potpore djetetu u krugu vlastite obitelji govori i Zloković kada tvrdi kako „dijete koje nije bilo okruženo roditeljskom brigom i ljubavlju, koje je izlagano nasilju i stresu, vjerojatno će razvijati ista ili slična ponašanja prema sebi, drugim ljudima i, kasnije, svojoj obitelji.”[26] Dakle, ako dijete unutar obitelji nije upoznato s nenasiljem, empatijom i suosjećanjem, ono te vrijednosti neće ni promovirati te je vjerojatnost da bude nasilno iznimno velika.

Ovi podatci ne čude budući da djeca najveću povezanost imaju s roditeljima, a anketa pokazuje da imaju i povjerenje u stručne suradnike škole te prosvjetne djelatnike. Zloković i Bilić navode kako se djeca boje požaliti razrednicima, nastavnicima i profesorima jer ih tada ostala djeca proglase tužibabama te djeca bivaju izopćena iz društva i/ili izvrgnuta još većem nasilju.[3] No ovdje je potrebno naglasiti upravo ono što ističe i Smiljana Zrilić, a to je činjenica da je u hrvatskim školama prisutan sljedeći problem: „jako je malo stručnog osoblja. U 61% osnovnih škola radi pedagog, u 24% defektolog, u 18% psiholog, i u 0,8% socijalni radnik, dok 15% osnovnih škola nema nijednog od ovih stručnih suradnika.”[3]

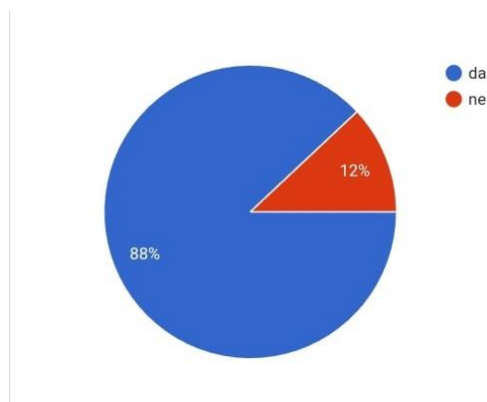

Graf 4.7.6. Kome bi se obratio/la? [Izvor autor: T.P]

Belančić i suradnici su u svom istraživanju o nasilništvu utvrdili kako se djeca i mladi o vršnjačkom nasilju najviše povjeravaju svojim prijateljima i vršnjacima, zatim roditeljima, braći i sestrama, a naposljetku učiteljima.[1] No upitnikom provedenim za potrebe ovog diplomskog rada utvrđeno je kako postoji i određeni postotak djece koja se ne bi obratila nikome u slučaju nasilja. Ispitano je iz kojih razloga to ne bi učinili. Tako je 53,8% učenika odgovorila da to ne bi učinilo zbog osjećaja straha koji bi im se javio nakon što bi prijavili nasilje. Među ostalim razlozima bili su navedeni sram, izostanak podrške od okoline, nepoduzimanje koraka protiv nasilja od strane stručnih djelatnika, a neki su od učenika naveli kako nemaju vremena za to kao i činjenicu da je to nevažno jer će napustiti školu nakon osmog razreda školovanja. „Kada je riječ o traženju socijalne potpore, čini se da su djevojčice spremnije tražiti pomoć kada su izložene nasilju nego dječaci.”[19]

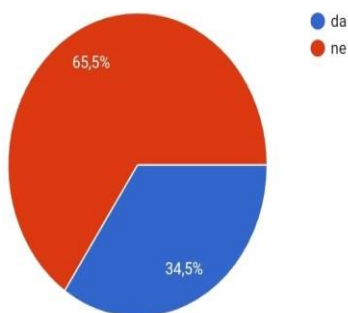
Slijedilo je pitanje bi li učenik prijavio nasilja ako bi bio svjedok bilo koje vrste nasilja, a 88% ispitanika dalo je potvrđan odgovor, dok njih 12% ne bi prijavilo nasilje (Slika 4.7.7.). Nadalje, Kosić Bibić i Kovačević u svom istraživanju o nasilju dokazale su kako postoji značajna razlika između ponašanja i stavova prema nasilju. „30.6% srednjoškolaca SBO izjavilo je da bi uvijek prijavilo nasilje koje primijete u školi, iako je značajno manji broj srednjoškolaca zaista i prijavio nasilje (8.4%).

Brinu i drugi stavovi mladih da „nisu cinkaroši“, da „ne bi prijavili nasilje ako nisu umiješani ili ako im je prijatelj umiješan“.[11]

Graf 4.7.7. Ako bi bio/la svjedok nasilja, bi li ga prijavio/la? [Izvor autor: T.P]

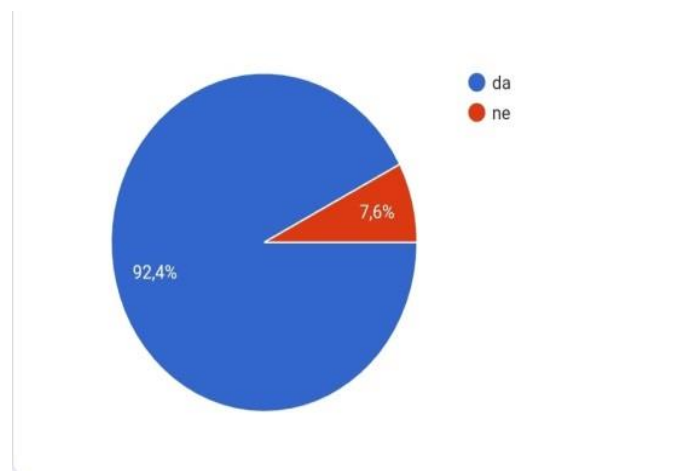
Na pitanje jesu bili žrtve nasilja, potvrdno je odgovorilo tek 34,5% učenika, dok njih 65,5% tvrdi kako nisu bili žrtve nasilja, a bilo je i onih koji nisu odabrali nijedan odgovor čime su ostali suzdržani i izuzeti statistike (Slika 4.7.8.).

Graf 4.7.8. Jesi bio/la žrtva nasilja? [Izvor autor: T.P]

Kada je u anketi učenike pitano žrtva koje vrste nasilja su bili, većina je odgovorila da se radilo o verbalnom nasilju. Za verbalno nasilje se odlučilo njih čak 67,1%. „Verbalno vršnjačko nasilje najrašireniji je oblik nasilja među djecom i mladima koji utječe na psihičko funkcioniranje osobe te oštećuje emocionalne i socijalne kapacitete žrtve, zbog čega bi se moglo svrstati i u psihičko nasilje.“[15]

Tek je 13,2% ispitanih odabralo fizičko nasilje kao odgovor na ovo pitanje. Zabrinjava podatak da je 1,3% učenika bilo žrtva seksualnog nasilja. Postavljeno je i pitanje o pomaganju žrtvama nasilja. Tako je 92,4% učenika odgovorilo kako bi htjelo pomoći žrtvama nasilja, dok njih 7,6% ne bi htjelo pomoći žrtvama (Graf 4.7.9.).

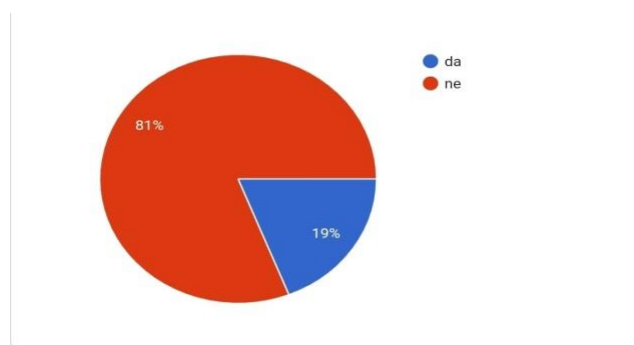
Graf 4.7.9. Želiš li pomoći žrtvama nasilja? [Izvor autor: T.P]

Učenici su odgovorili da bi pomogli žrtvama nasilja jer nasilje nije rješenje i zato što im je žao žrtava. Također, jedan učenik/ica je napisao/la da bi pomogao/la kako žrtva ne bi prolazila isto što on/a. Odgovorili su i da bi pomogli jer znaju da nasilje nije u redu i da znaju kako je biti žrtva nasilja te jer je tim osobama potrebna psihička i emocionalna podrška. Većina je odgovorila da bi pomogla iz empatije, osjećaja suosjećanja i žaljenja prema žrtvama nasilja. Također, jedan od odgovora bio je da žrtve nasilja ne smiju šutjeti i povlačiti se nego uzeti stvari u svoje ruke jer će jedino tako postići što želi.

U jednom odgovoru istaknuta je i uloga nastavnika i stručnih suradnika. Tako je napisano kako je važan razgovor s nastavnicima i pedagozima što češće pogoršava nego pomaže suzbijanju nasilja. Žrtvama bi pomoć bila pružena i zbog toga što oni nisu krivi što su žrtve tog nasilja kao i iz razloga što se svi možemo pronaći u takvoj ili sličnoj situaciji.

Učenici su svjesni važnosti prevencije nasilja što je vidljivo i iz odgovora kako bi se žrtvama nasilja pomoglo iz razloga što nasilje nitko ne zaslužuje i jer nasilje nije pozitivna društvena pojava ni u kojem svom obliku. Pri odgovaranjima na ovo pitanje primijećeno je stavljanje učenika u položaj žrtve nasilja jer su odgovori iskreni i subjektivni, a opet intimni i osobni.

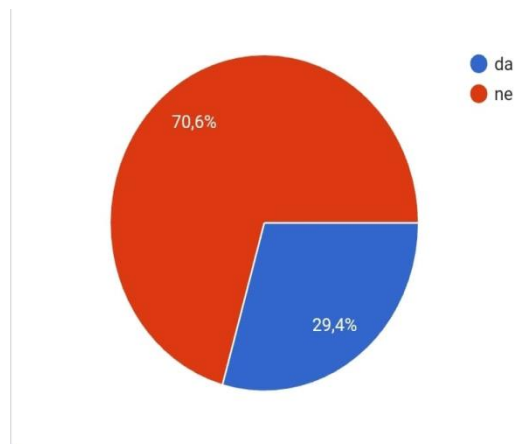
Slijedilo je pitanje o ignoriranju nasilja na koje je većina učenika (njih 81%) odgovorilo kako ne ignoriraju nasilje (Graf 4.7.10.). Zloković i Bilić objašnjavaju zašto postoji skupina takozvanih ignoranata te na koji način se suočavaju s nasiljem kojem su svjedoci. „Obično se radi o skupini djece koja se usljed straha da i sami ne budu «žrtve nasilja» ili zbog stvarnih prijetnji, kao i mogućeg prešutnog odobravanja nasilja nad drugima, često drži po strani ostavljajući dojam potpune ili djelomične nezainteresiranosti.”[3]

Graf 4.7.10. Ignoriraš li nasilje u školi? [Izvor autor: T.P]

Kada je trebalo objasniti zašto ignoriraju nasilje u školi, odgovor je bio da se nasilje ignorira kako bi se izbjegli problemi te jer ga/ju ne zanimaju drugi i ne želi se miješati. Također, jedan od odgovora na koje bi se trebala skrenuti pažnja jest odgovor ispitanika da nasilje ignorira jer ne zna kako bi pomogao žrtvi. Ova činjenica govori kako je potrebna edukacija i podrška mladima te motivacija na činjenje dobrih djela kao i upućenost kako se obraniti, kako obraniti drugog te kako se nositi s nasiljem. Smiljana Zrilić tvrdi kako „djeca koja promatraju nasilje, nesigurna su i prestrašena, sklona priklanjanju nasilniku kako bi se zaštitila.

Strahuju da su potencijalne žrtve u budućnosti, te neki suosjećaju s učenikom koji je žrtva i nesretni su što ne mogu pomoći.”[27] S druge strane, oni koji su odgovorili kako ne ignoriraju nasilje, to čine jer su sami bili žrtve pa to iskustvo ne žele drugima, jer ne žele omalovažavanje, jer nasilje nije nešto što bi se trebalo ignorirati, jer ga žele spriječiti te jer im je žao žrtvi nasilja. Međutim, nasilje potiču brojni mediji, društvene mreže i slično. Zloković naglašava štetnost medijskih prikazivanja nasilnih ponašanja kao društveno prihvatljivih kada objašnjava kako su „djeca i mladi zahvaljujući i suvremenim medijima, svakodnevno izloženi informacijama o nasilju što na neki način uobličuje poruku da je nasilje normalna, prihvatljiva pojava.”[26] Također, ne čudi ni podatak da je i komunikacija među roditeljima, profesorima i djecom lošija i manja nego prije. Zloković progovara o važnosti nenasilja i o poticajnoj komunikaciji. Tako primjerice komentira kako „u obitelji im (djeci) se nasiljem poručuje kako nešto nisu dobro naučili/napravili ili nisu ni pokušali, poručuje im se da moraju popraviti svoje ponašanje, bolje učiti ili slušati odrasle.”[26] Unatoč razvijenoj tehnologiji, komunikacija se svela na minimum, a posebice između roditelja i učenika. Tako je 70,6% učenika odgovorilo kako često ne razgovara s roditeljima o nasilju u školi, dok to čini tek njih 29,4% (Slika 4.7.11.). Zloković i Bilić govore o otežanoj komunikaciji roditelja i djece kad se radi o nasilju. „Ukoliko se požale roditeljima, često postaju predmetom novog prijekora ili izrugivanja s novim epitetima: maminih maza, onih koji se vječno drže mami za suknju, jer su nesposobni funkcionirati sa svojim vršnjacima, teškim osobama ili čak preosjetljivim osobama koje kao takve ne mogu «normalno» funkcionirati u svijetu koje je «jednostavno takav».”[3]

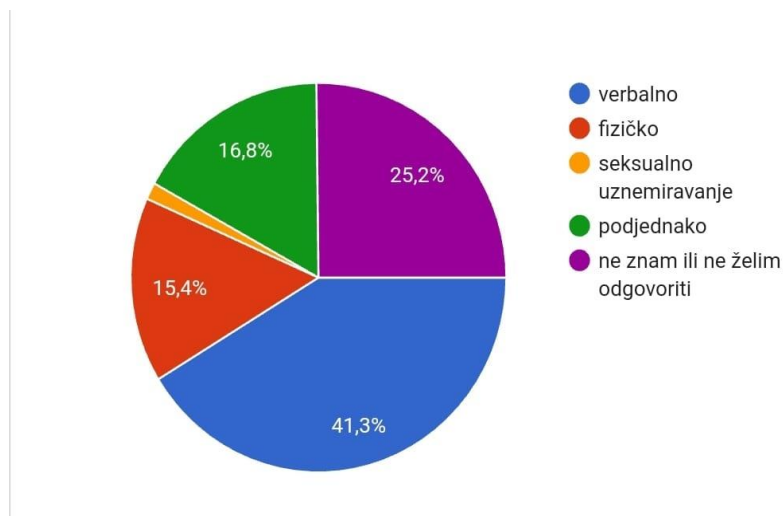

Graf 4.7.11. Razgovaraš li često s roditeljima o nasilju u školi? [Izvor autor: T.P]

59,4% učenika smatra kako postoje pjesme i žanrovi koji potiču nasilje među djecom. Kao primjere naveli su novije pjesme koje spominju intimu, pjesme koje predstavljaju žene na ružan način, reperske pjesme, neprikladne pjesme za djecu, cajke ili narodnu glazbu, rock i pop glazba, rap stihovi, pjesme koje veličaju nasilje, a posebno treba istaknuti aplikaciju TikTok koja promovira nasilje i opasne trendove među djecom. Vuković i suradnice naglašavaju loš utjecaj agresivne glazbe. „Veliku ulogu igraju i agresivna glazba i nasilne video igrice koje danas roditelji uzimaju zdravo za gotovo i kupuju svojoj djeci te samim time hrane njihovu agresiju.”[25] Zanimljivo je jedno istraživanje kojim se pokazalo kako je posebice rap glazba označena negativnom i glazbom lošeg utjecaja. Fried je proveo istraživanje upravo na temu rap glazbe i percepcije njenih tekstova. „On je upotrijebio isti nasilni tekst, ali jednoj polovici ispitanika je rekao da se radi o tekstu rap pjesme, a drugoj polovici o tekstu country pjesme. Kada je rekao da se radi o rap pjesmi, ispitanici su tekst smatrali neugodnim, bili zabrinuti za posljedice do kojih će dovesti slušanje te pjesme i podupirali su mogućnost cenzure. Kada je isti tekst prezentiran kao country, reakcije su bile puno manje kritične.”[30] No pop glazba koja je mnogo popularnija i raširenija među mladima, iako je percipirana kao manje nasilna, jako često govori o sotonu, nasilju, seksu i sličnim porukama se obraća mladima.

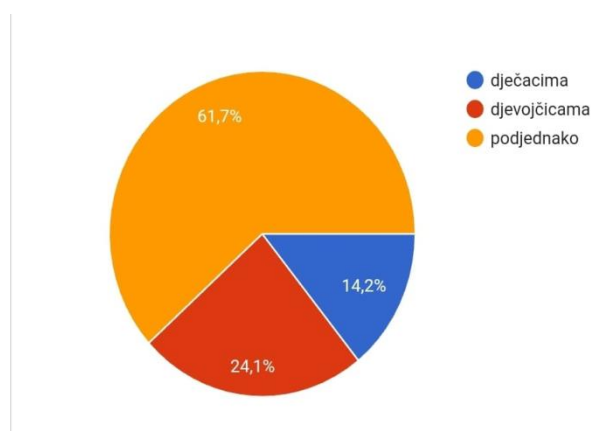
Također, učenici navode psovke kao nešto što naročito štetno utječe na djecu, a mogu se pronaći u brojnim modernijim tekstovima. Učenici navode kako osobe koje pišu takve pjesme gledaju što populacija traži i što se lako može provući ispod radara kako su naveli u anketi. Kao najučestaliji oblik nasilja učenici su odabrali verbalno nasilje (41,3%), zatim odgovor onih koji ne žele odgovoriti, a onda odgovor podjednako (16,8%), a najmanje učenika se odlučilo za fizičko (15,4%) i seksualno nasilje (1,4%) kako je prikazano na Grafu 4.7.12.

U Sjedinjenim Američkim Državama provedeno je eksperimentalno istraživanje kojim se htjela utvrditi povezanost glazbe i nasilja. Jedno od pitanja bilo je istražiti kako i koliko mladih shvaća tekstove pojedinih pjesama. Za svaku pjesmu ispitanicima su ponuđene četiri moguće interpretacije tekstova. „Jedna interpretacija je bila pravo značenje teksta određeno iz intervjua koje je tekstopisac dao u medijima. Ostale tri su bile nehotečne, moguće interpretacije. Nakon što im je pokazao tekst, ispitanici su morali reći koje od četiri značenja je pravo. Pokazalo se da je svega 28 % ispitanika točno pogodilo, a to znači da su ispitanici bili nešto bolji nego da su pogađali po slučaju.”[30]

Graf 4.7.12. Koji je oblik nasilja učestaliji? [Izvor autor: T.P]

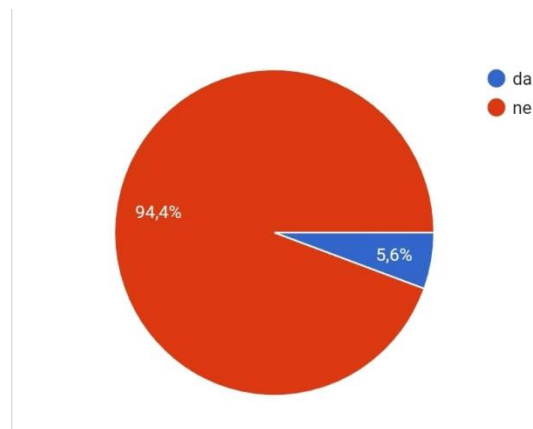
Kad je učenicima postavljeno pitanje tko su najčešće žrtva nasilja u školi, većina je rekla kako su to većinom učenici nižeg socio-ekonomskog statusa (25,4% ispitanika), mirni i ljubazni učenici (21,6% ispitanika) te učenici s posebnim potrebama (11,9% ispitanika). Nadalje, učenici tvrde kako je nasilje podjednako nad dječacima i djevojčicama što je izjavilo njih 61,7% (Slika 4.7.13.).

Graf 4.7.13. Nad kim je nasilje češće? [Izvor autor: T.P]

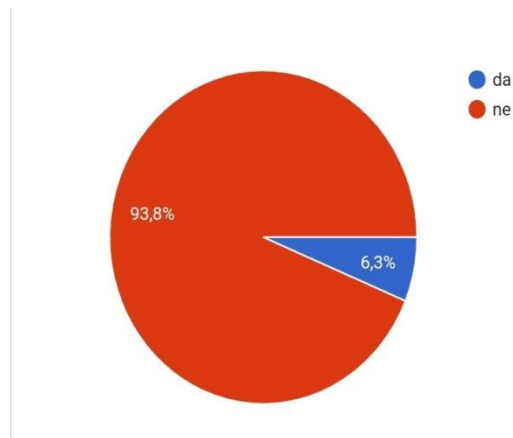
Ogovaranja i psovke spadaju u nasilje među djecom. One spadaju u verbalno nasilje među djecom. 52,4% učenika sluša ogovaranja druge djece, ali njih 79,2% ne sudjeluje u ogovaranju drugih prema provedenoj anketi. No znamo da je i utjecaj društvenih mreža uvelike utjecao na međuljudske odnose, ogovaranja, klevete o drugima i slično. Često smo svjedoci objava na društvenim mrežama poput Facebooka i Instagrama koje govore loše o nekome. Na pitanje lajkaju li, odnosno podržavaju li takve objave, 94,4% učenika odgovorilo je negativno, odnosno da ne podržavaju takve objave korisnika društvenih mreža (Graf 4.7.14.).

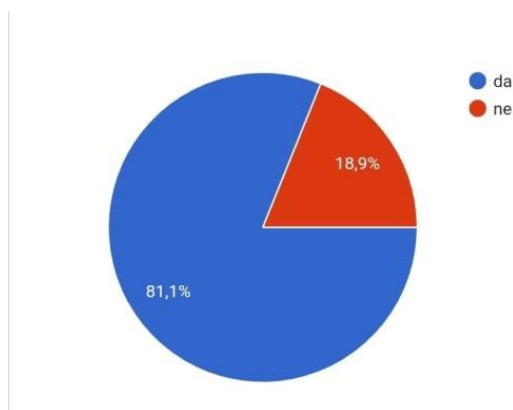
Graf 4.7.14. Lajkaš li statuse koji loše govore o nekoj osobi? [Izvor autor: T.P]

Čak 86,6% učenika/ica odgovorilo je da nikad nije prestalo družiti s nekim po nagovoru prijatelja/ice, a tek njih 13,4% odgovorilo je potvrdno na ovo pitanje. Nadalje, isključivanje nekog iz društva većina ispitanika (njih 68,8%) smatra oblikom nasilja, dok njih 31,3% ne smatra ovo ponašanje nasiljem. Ovaj podatak govori i o tome da mladi nisu uvijek sigurni što je sve nasilje, a što prihvatljivo ponašanje. Također, 56,9% učenika psovanje smatra oblikom nasilja, a njih 42,7% ih koristi svakodnevno. I dok psovke i ogovaranja manje smatraju nasiljem, fizičko nasilje učenici prepoznaju mnogo lakše. „Fizičko nasilje najlakše se prepoznaje i na njega se najbrže reagira jer najčešće rezultira vidljivim fizičkim posljedicama, ali nisu zanemarive i psihičke posljedice takvoga ponašanja.”[15] Na pitanje jesu se ikad potukli s nekim, njih 64,3% odgovara da nisu što je dobar, ali nedovoljno dobar postotak. Djeca i mladi skloni su nesuglasticama koje rješavaju tučnjavama pa ovaj podatak i nije neobičan. No, ako je vjerovati podacima ove ankete, mladi su svjesni neprihvatljivih ponašanja. Njih 93,8% nije nikad sudjelovalo u organiziranim tučnjavama (Graf 4.7.15.). Međutim, iako manji postotak od 6,3% onih koji su sudjelovali, taj postotak nije zanemariv ni u kojem slučaju.

Graf 4.7.15. Jesi ikad sudjelovao/la u organiziranim tučnjavama? [Izvor autor: T.P]

Na kraju ove ankete postavljeno je pitanje o sigurnosti škole. Tako se 81,1% učenika/ica osjeća sigurno u svojoj školi, dok njih 18,9% smatra da njihova škola nije sigurno mjesto (Slika 4.7.16.). „Istraživanja su pokazala da se učenici koji su u velikoj mjeri uključeni u nasilje osjećaju najmanje sigurnima u školi.”[15]

Graf 4.7.16. Smatraš li da je tvoja škola sigurno mjesto? [Izvor autor: T.P]

„Škole koje učenici percipiraju sigurnijima, odnosno one škole gdje ima manje razbijenih prozora, stolova i vrata te one škole gdje su posjedovanje oružja, droge i alkohola manji problem, imaju veći udio učenika koji ostvaruju prolaz iz ispita znanja.”[15]

Svaka bi škola trebala biti sigurno mjesto za sve svoje učenike te osigurati djeci mirno i poticajno okruženje. Naravno, to je najvažniji zadatak svih prosvjetnih i pedagoških djelatnika. Potrebna je sustavna suradnja pedagoga, učitelja i ostalih djelatnika škole s roditeljima i djecom kako bi se učenike potaknulo da bolje razumiju sebe, bolje prihvaćaju druge te da nauče poštivati međusobne različitosti. Zloković i Bilić naglašavaju važnost kontinuirane suradnje s roditeljima koji moraju biti najprije informirani o napredovanju i potrebama djece, a zatim da roditelji budu mogući sudionici u kreiranju školskih pravila i obveza. Dodaju i „s roditeljem dogovorene «posjete obitelji» kao jednog od mogućih oblika u uspostavljanju suradnje ali i pružanju stručne pomoći obitelji i djeci.”[3]

Roditelji trebaju biti uključeni u život svoje djece i pratiti svakodnevna iskustva djeteta sa zanimanjem, a ne shvaćati djecu kao obvezu ili teret i na taj način ignorirati te zapostavljati probleme djeteta. Na ovaj se način može i treba postići veća tolerancija među djecom te izazvati empatija prema nemoćnijima i slabijima u bilo kojem kontekstu. Djeca trebaju biti odgajana za ne nasilnu komunikaciju te ih treba učiti razumijevanju međuljudskih odnosa koji se ne sređuju i ne rješavaju nasiljem. Dakle, nasilje nije rješenje, ali nažalost, mnogo je sredina u kojima je nasilje problem.

4.8. Rasprava

Gotovo svakodnevno može se pročitati po raznim portalima i novinama mnoštvo primjera nasilja među djecom. Izdvojeni su i analizirani slučajevi vezani za nasilje među djecom te nasilje djece nad profesorima i obratno.

Učenik prvog razreda u Zadru napao kolegu, dječak završio u bolnici?

U PRVOM razredu zadarske Osnovne škole Bartula Kašića ovih se dana dogodio incident u kojem je, kako Index neslužbeno doznaje, jedan od učenika zadobio ozljede, a navodno je potražio i liječničku pomoć u zadarskoj bolnici. Prema dostupnim informacijama, napao ga je devetogodišnji razredni kolega, ponavljač, koji se i ranije ponašao problematično.[31]

Učenici o nasilju u školi: Netko je otvorio Instagram profil za vrijeđanje djece

„Netko je od učenika naše škole, a možda i više njih, a ne znamo tko, otvorio Instagram profil Tračara Gundulić koji je u međuvremenu ugašen. Na tom je profilu anonimna osoba tračala ostale učenike. Stavljali su razne privatne stvari o drugim učenicima i jedan učenik se zbog toga nije tjedan dana pojavio na nastavi. Ta je osoba sve tračeve dijelila i preko Insta storija i to je bio užas. Pa bi stavljali slike dviju učenica i napisali glasajte koja je ljepša i tako. To je bio užas", ispričale su nam učenice 8. razreda.[32]

Devetogodišnjak s Krka dobio potres mozga nakon što ga je prebio vršnjak

"Dječak je dobio više udaraca u glavu, malo je bio smušen, povratio je, vrtjelo mu se, tipično za posljedice udaraca u glavu. Zaprimili smo ga prekjučer i jučer popodne je pušten kući. Bio je 24 sata na opservaciji, tako obično ostavimo djecu koja su primila udarce u glavu", rekao je za Index dr. Nado Bukvić, šef traumatologije i ortopedije Dječje bolnice Kantrida. (Index, 27.2.2019.)[34]

Maltretiraju ga vršnjaci

Dosta mi je, dosad sam bitke vodila u svoja četiri zida, ali ne mogu više. Neka svi vide posljedice vršnjačkog nasilja i što ono radi obiteljima. Pokupila sam ga iz škole, bio je sav u suzama. Zvonila sam ravnateljju i sad želim da svi znaju, roditelji, učitelji... Neka svi vide što rade mom djetetu. Ovo je posljedica vršnjačkog nasilja. Molim vas, roditelji,

pokrenite se! Educirajte svoju djecu, svoje prijatelje, rodbinu... Moj dječak ima devet godina i samo želi u školu, želi se zabavljati, učiti i raditi sve što rade njegovi vršnjaci, napisala je na Facebooku australska majka Yarraka Bayles, koja je objavila potresni video svog sina, žrtve vršnjačkog nasilja. [35]

Učenik napao kolegu ispred škole: Cipelario ga je na podu

U karlovačkoj Mješovitoj industrijsko – obrtničkoj školi (MIOŠ) početkom veljače vršnjaci su se potukli ispred škole, a kako piše portal Net.hr, otac pretučenog dječaka optužuje ravnateljicu i razrednicu da nisu primjerenom reagirale. Bio je samo jedan udarac nakon čega je on pao na pod i na usta. Nama su to rekli svi svjedoci koji su tamo bili i da je on sam otišao kući. Nakon toga ga je majka dovela u školu, a dežurni profesor ga je uputio na hitnu pomoć jer on tu nije ništa mogao - navela je ravnateljica. [36]

Žigosanje u Zadru

Zadarska policija podnijela je u petak državnom odvjetništvu za mladež kaznenu prijavu zbog tjelesne ozljede protiv 15-godišnjega maloljetnika, učenika 1. razreda Ekonomsko-birotehničke škole u Zadru, koji je užarenim vrhom upaljača u obliku slova "U" opekao školsku kolegicu i kolegu.[37]

Učenici u Zagorju provocirali profesora, on izgubio živce i bacao stvari

Na kanalu bednjanskog YouTubera Darija Oreškog objavljen je video pod nazivom "Provociranje profesora dok nije poludio", a riječ je o snimci koja prikazuje način na koji se učenici odnose prema profesoru matematike u Srednjoj školi "Arboretum Opeka" Marčan, doznaje Varaždinski.hr. Oreški je istaknuo kako prvi dio videa, u kojem se vidi on, pokazuje samo način na koji se on znao šaliti prije nastave, a profesor mu je to dopuštao. Drugi dio videa prikazuje situaciju u drugom razredu gdje se dogodilo pravo nasilje nad profesorom, a onda i njegova reakcija, tvrdi Oreški.[38]

Drama u školi: Stavljao mu skalpel pod vrat, kolegici prijetio da će joj 'iskopati oči'

Nastavu bojkotira cijeli 5. b razred Osnovne škole "Tin Ujević" u Osijeku, i to zbog učenika koji ih, kako tvrde, sustavno maltretira. Kuliminiralo je ekscesom u srijedu, na satu tehničke kulture, kada je taj 12-godišnjak izvadio skalpel iz pribora za rad. Došao je do dvojice đaka iz razreda i stavio je potom, prepričavaju roditelji, prvo sebi, a potom i kolegi otvoreni skalpel na vrat te izjavio kako će ubiti i sebe i njih. [39]

Vršnjačko nasilje: Četvorica pretukla učenika prvog razreda

Pretučeni prvačić završio je u bolnici, a danas bi trebao biti pušten kući. Ravnateljica škole Dubravka Mihalić potvrdila je za Varaždinske vijesti da je došlo do vršnjačkog nasilja i da je sve prijavljeno.[40]

Vršnjačko nasilje u Vukovaru

Policija je zaprimila dojavu kako je oko 8:30 došlo do sukoba više mladih osoba u ulici Hrv. zrakoplovstva u Vukovaru. Policijski službenici koji su bili u blizini odmah su intervenirali i trenutno provode izvide kako bi utvrdili sve okolnosti događaja nakon čega ćemo imati više informacija. Policija sve drži pod kontrolom, rekao je Dragoslav Živković, glasnogovornik PU vukovarsko-srijemske. [41]

Učitelje tuku i prijete, godišnje postoji na stotine prijave. Koliko je nasilje 'preuzelo' škole teško je reći, sve se čini da se slučajevi zataškaju

Tog nasilja godišnje ima nekoliko stotina slučajeva, zabilježenih, a koliko je nezabilježenih, nikada nećemo saznati jer u mnogim školama, da ne bi što izišlo na vidjelo i da škole ne dođu na zao glas, sve se čini da se to gurne pod tepih - kazao je predsjednik sindikata Preporod Željko Stipičić.

Od ukupno 11 članaka iz svih tiskovina(koje se analiziraju u ovom tekstu), govore o mladima kao nasilnicima (u odgojno obrazovnim ustanovama, njih sedam). Kako smo vidjeli iz naslova tih članaka čitatelji se izvještavaju o nositeljima nasilja: mlade ili odgojno. Obrazovne ustanove u kojima mladi borave. Dok ostali članci, njih četvero nalaze izvore nasilja u drugim subjektima. Poznato je kako sve mlađa djeca postaju korisnici raznih društvenih mreža, a u ovim pojedinim primjerima vidimo i negativno korištenje Instagrama. Radi se o društvenoj mreži koja je utemeljena na objavljivanjima raznih fotografija i slično. Na ovaj način se mladi međusobno natječu bilo da se radi o pokazivanju materijalnih vrijednosti, bilo da se radi o fizičkome izgledu. Na taj način djeca nižeg socioekonomskog statusa se osjećaju manje vrijednima te bivaju žrtve nasilja. Osim Instagrama, iznimno je popularan i TikTok. Nadalje, pojedini primjeri pokazuju kontinuirani nasilje koje se pojavljuje među djecom. Doživljeno nasilje djetetu može stvoriti traumu i stres, a to kasnije dovodi do toga da dijete ne želi u školu jer zna što ga tamo čeka i škola za njega predstavlja izvor nasilja.

To se dogodilo u primjeru u kojem dječak ne želi u školu zbog doživljene traume i nasilja. Roditelj treba biti potpora i podrška te postupiti na pravi način ne ignorirajući nasilje i ne tražeći od djeteta da se samo odupre i suprotstavi nasilniku. Nadalje imao primjer slučaja nasilja među adolescentima koji su željni avanture, egzotike, nepoznatih stvari. Tako puni bunta i pobune često postaju agresivni, u želji da pokažu i dokažu koliko su snažne osobnosti. Nastavnici i stručni djelatnici svake škole trebaju biti educirani i spremni nositi se sa nasiljem jer ono uvijek postoji, ma u kojem se obliku pojavilo. Važno je znati reagirati ispravno, inače će se ono pojavljivati i postajati sve češće i teže. Nasilje nad profesorima provode učenici koji imaju potporu razreda, koji su vođe i koji utječu na cijeli razred. Upravo zato da se nebi cijeli razred pretvorio u nasilnike, potrebna je ispravna i pravovremena reakcija nastavnika. Nastavnik ne smije pokazati slabost ni frustraciju jer je upravo to ono što učenik koji vrši nasilje želi. Imamo primjer nasilja da učenik nosi opasne stvari u školu, a da mu se dopušta u slučaju da netko za to i zna. Radi se o učeniku koji je na neki način frustriran, deprimiran, niskog samopouzdanja te željan dokazivanja. Također, niskog je stupnja empatije s obzirom da je prijetio razrednome kolegi.

Imajući na umu da je cijeli razred bojkotirao nastavu, moguće je pretpostaviti da je učenik od ranije poznat kao problematičan, ali su institucije zakazale. Primjerom vršnjačkog nasilja, prijavljenom od strane škole, potiče se prijavljivanje nasilja, jer šutnja nije zlato kao što glasi jedna od kampanji za nenasilje. Vidljiv je nejednak odnos sila, četvorica učenika su pretukla jednoga. Ishod nije mogao biti drugačiji, budući da je napadnuti dječak bio sam protiv četvorice. Već je u radu pisano kako je lakše djelovati pod mi osjećajem jer pojedinac osjeća veću snagu kad zna da ga grupa štiti. Šta se tiče nasilja prema učiteljima atog nasilja godišnje ima nekoliko stotina slučajeva zabilježenih, a koliko je nezabilježenih, nikada nećemo saznati, jer u mnogim školama, da ne bi izišlo na vidjelo i da škole ne dođu na zao glas, sve se čini da se to gurne pod tepih- kazao je predsjednik sindikata Preporod Željko Stipičić.

Iznimno je važno prijavljivati nasilje, jer ako je zataškano, problem će bivati sve veći i ozbiljniji. Analizom navedenih primjera proizlazi zaključak kako se posljedica

promatrane pojave nasilja među djecom i mladima uzima kao uzrok rastuće društvene agresivnosti i sociopatološke pojavnosti na svim razinama.

6. Zaključak

Vršnjačko nasilje moguće je razlikovati kao direktno, indirektno ili u obliku usmjeravanja agresivnosti s određenog cilja na nekog ili nešto drugo. Hrvatska se nalazi na tridesetom mjestu s 24,7% djevojčica, odnosno 28,4% dječaka koji su potvrdili da su bili zlostavljani (Marušić, I. i Pavin Ivanec, T. (2008)). Fenomen vršnjačkog nasilja gotovo je svakodnevna pojava i iznimno je važno znati prepoznati ga i prevenirati. Više od 55% mladih je bilo svjedok nasilja u školi u tijeku ove školske godine. Najčešći literatura vršnjačko nasilje prikazuje kao situaciju nesrazmjerne snage. Ono se javlja među djecom i mladima, ali može biti usmjereno i od nastavnika prema učenicima i/ili obratno. Istraživanja u brojnim zemljama potvrđuju da su dječaci češće od djevojčica žrtve vršnjačkog nasilja, a i njegovi počinitelji. Važno je pravovremeno i ispravno reagirati na nasilje kako bi se ono što manje (a ako je moguće nikako) pojavljivalo. Naši rezultati pokazuju da je najčešći je oblik nasilja verbalno nasilje (41,3 %), ali treba pozornost staviti i na fizičko nasilje (15,4 %), dok se seksualno nasilje javlja u tek nekoliko slučajeva (1,3 %). Iako postotak koji smo dobili relativno mali u odnosu na prethodne ovo je također podatak na koji valja obratiti pozornost. Dječacima je svojstvenije fizičko, dok je djevojčicama verbalno nasilje.

Također, radom je utvrđeno kako mnoga djeca psovke i ogovaranja ne smatraju nasiljem te je većina potvrdila kako ovaj oblik nasilja čini svakodnevno (52,4 %). Uzevši u obzir činjenicu o posljedicama koje se kod djece javljaju ukoliko su izložena ogovaranju i podmetanju neistina i prema našem istraživanju čini se da bi bilo potrebno obratiti pozornost kako bi se ova pojava svela na što manji broj slučajeva ili u potpunosti otklonila. Ovdje vidimo veliku ulogu stručnih službi koje bi kontinuiranim educiranjem i različitim aktivnostima mogli što većem broju djece približiti nepoželjnost i nemoralnost ogovaranja ili podmetanja neistinitih događanja. Nadalje, problem nedostatka stručnih djelatnika poput pedagoga i psihologa još uvijek nije riješen te je prisutan u većini škola u Hrvatskoj. Važno je buduće prosvjetne i stručne djelatnike adekvatno i kvalitetno usmjeravati i obrazovati kako bi se smanjila stopa pojave nasilja među školskom djecom i mladima.

Raširenosti nasilja pogoduju i društvene mreže te druge internetske platforme putem kojih djeca vrše nasilje jedni nad drugima. Velik broj učenika iz našeg istraživanja (33,8 %) najčešće sekoristi Facebookom, a više od polovine učenica (56,0 %) Instagramom. Društvene mreže idealna su mjesta za nasilje jer djeci i mladima pružaju mogućnost drugog, skrivenog identiteta. Uvijek je lakše vršiti nasilje pretvarajući se da smo netko drugi, jer se osjećamo moćnije, sigurnije krijući se pod tuđim imenom. Elektroničko nasilje nije povezano s percepcijom sigurnosti, što se može objasniti time da učenici te oblike nasilja ne doživljavaju ozbiljno zbog nedostatka vidljivih posljedica takvog ponašanja i izravnog kontakta sa žrtvom. Djeci je potrebno osvijestiti da je tehnologija dobra i korisna stvar samo onda kad se koristi za stjecanje znanja, vještina i slično. Velik je problem i vršnjačko nasilje nad djecom s teškoćama (u 25 – 30 % slučajeva) koje nikako ne smijemo poticati te je potrebno raditi s djecom i učiti ih toleriranju i prihvaćanju različitosti, a ne reagiranju agresijom na one koji nisu isti kao mi.

Ovim radom pokušali smo ukazati na problem vršnjačkog nasilja koji velikom broju djece predstavlja problem s obzirom na kompleksnost posljedica. Vršnjačko nasilje reflektira se na zdravlje i razvoj djece, njihovo postignuće i svekoliko funkcioniranje čak i tijekom čitavog životnog vijeka. Mi u ovom istraživanju nismo ispitivali zdravstvene i neke druge posljedice, nego smo se fokusirali na pojavnost koja u usporedbi i s mnogo širim istraživanjima ne pokazuje znakove opadanja. Postoje mnogi preventivni programi od kojih se neki rijetko provode čime se umanjuje značaj primarne prevencije kao inače najučinkovitije razine. Također, pokazuje se nedovoljno zastupljenim angažiranost roditelja. Tek 29,4 % ispitanih učenika razgovara s roditeljima o nasilju što bi ukazivalo da valja roditelje educirati i uputiti kako prepoznati znakove nasilja kod djeteta, kako prepoznati nasilno dijete i kako znati pomoći djetetu podršku te prevenirati nasilje. Rezultate ne možemo generalizirati i oni se odnose na škole u kojima je ispitivanje provedeno.

7. Literatura

- [1] Belančić, T., Nikčević-Milković, A. i Šuto, A. (2013). Nasilje među vršnjacima – postoji li razlika u gradskim, prigradskim i seoskim sredinama?. *Školski vjesnik*, 62 (2-3), 269-286. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/10532>
- [2] Bilić, V. i Balog, M. (2019). Percepcija vršnjačkog nasilja nad djecom s teškoćama u realnom i virtualnom svijetu. *Napredak*, 160 (3-4), 339-363. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/231178>
- [3] Bilić, V., Zloković, J. (2004). Fenomen maltretiranja djece: Prepoznavanje i oblici pomoći obitelji i školi, Zagreb: Naklada Ljevak (monografija)
- [4] Bulatović, A. Posljedice zlostavljanja i zanemarivanja djece predškolske dobi. *Život i škola*, br. 27 (1/2012.), god. 58., str. 211. – 221.
- [5] Cohen, J., Freiberg, A. (2013). School climate and bullying prevention. <http://www.schoolclimate.org/publications/documents/sc-brief-bully-prevention.pdf>
- [6] Espelage, D., Anderman, E. M., Evannell Brown, V., Jones, A., Lynne Lane, K., McMahon, S., Reddy, L. A., Reynolds, C. R. (2013). Understanding and Preventing Violence Directed Against Teachers – Recommendations for a National Research, Practice, and Policy Agenda. *American Psychologist*, Vol. 68, No. 2, 75-87, doi: 10.1037/a0031307
- [7] Garrett, L. (2012). The Student Bullying of Teachers: An Exploration of the Nature of the Phenomenon and the Way sin Which it is Experienced by Teachers. The online postgraduate journal of the College of Arts, CelticStudiesandSocialSciences, 19-40
- [8] Hitrec, A. (2019). Razlike u iskustvu vršnjačkog nasilja između učenika s lakim stupnjem intelektualnih teškoća i učenika tipičnog razvoja (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:158090>
- [9] Jevtić, B., Stanisavljević Petrović, Z., Stanković, Z. (2014). Victims or Bullies – Students or Teachers. *Procedia – SocialandBehavioralSciences*
- [10] Kosić Bibić, N. i Kovačević, J. (2018). Vršnjačko nasilje u školama – nasilje ili stil komunikacije?. *Hrana u zdravlju i bolesti, Specijalno izdanje* (10. Štamparovi dani), 79-85. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/218632>

- [11] Martinjak, D., Korda, M. i Ovčar, I. (2019). Prevalencija i spolne razlike u iskustvu vršnjačkog nasilja u virtualnom svijetu. *Napredak*, 160 (3-4), 221-240. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/231160>
- [12] Marušić, I. i Pavin Ivanec, T. (2008). Praćenje vršnjačkog nasilja u osnovnim školama: spolne razlike u učestalosti i vrstama nasilnog ponašanja. *Ljetopis socijalnog rada*, 15 (1), 5-19. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/23095>
- [13] Milić, M. (2020). Percepcija nasilja preko interneta iz perspektive učenika i nastavnika. *Ljetopis socijalnog rada*, 27 (1), 113-150. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v27i1.335>
- [14] Olweus, D. (1998). Nasilje među djecom u školi: što znamo i što možemo učiniti. Školska knjiga. Zagreb.
- [15] Pavičić Vukičević, J.; Cajner Mraović, I.; Korda, M.. Predviđanje otežanosti učenja zbog brige učenika za vlastitu sigurnost uslijed vršnjačkoga nasilja, *Šk. vjesn.* 68 (2019.), 1, 168-185
- [16] Prpić, M. (2018). Nasilno ponašanje učenika prema nastavnicima u relaciji sa školskom klimom (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:105916>
- [17] Puzić, S., Baranović, B. i Doolan, K. (2011). Školska klima i sukobi u školi. *Sociologija i prostor*, 49 (3 (191)), 335-358. <https://doi.org/10.5673/sip.49.3.4>
- [18] Reić Ercegovac, I. (2016). Doživljeno vršnjačko nasilje: relacije s dobi, spolom, razrednim ozračjem i školskim uspjehom. *Školski vjesnik*, 65 (2), 251-271. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177992>
- [19] Sesar, K. (2011). Obilježja vršnjačkog nasilja. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (3), 497-526. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/75421>
- [20] Štavalj, M. (2014). Što čini popularnost videozapisa koji prikazuju nasilje među vršnjacima objavljenih na Youtubeu?. *Socijalna politika i socijalni rad*, 2. (1), 8-34. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/122472>
- [21] Tomljenović, E. (2016). Pojavnost zanemarivanja i zlostavljanja među djecom i adolescentima a koji se liječe na Odjelu za dječju i adolescentnu psihijatriju (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:152:258510>
- [22] Vejmelka, L. (2012). Neke determinante vršnjačkog nasilja u adolescenciji. *Ljetopis socijalnog rada*, 19 (2), 215-240. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/95516>

- [23] Velki, T. i Ozdanovac, K. (2014). Preventivni programi usmjereni na smanjenje vršnjačkog nasilja u osnovnim školama na području Osječko-baranjske županije. *Školski vjesnik*, 63 (3), 327-352. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/136069>
- [24] Vlah, N. i Perger, S. (2014). Povezanost vršnjačkog nasilja s percipiranom školskom klimom kod učenika osnovne škole. *Kriminologija & socijalna integracija*, 22 (1), 1-25. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/132682>
- [25] Vuković, A., Milašin, A., Buljubašić Kuzmanović, V. Učestalost vršnjačkog nasilja osvećivanjem, *Život i škola*, br. 22 (2/2009.), god. 55.
- [26] Zloković, J. (2014). Obiteljski diskurs u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/316687231_Obiteljski_diskurs_u_kontekstu_nasilja_maloljetne_djece_nad_roditeljima/citation/download (18.8.2021.)
- [27] Zrilić, S. (2006). Sudionici u krugu školskog nasilja – nasilnik, žrtva i promatrač. *Magistra Iadertina*, 1 (1.), 49-57. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/14012>
- [28] Žic Ralić, A. i Šifner, E. (2014). Obilježja vršnjačke interakcije i iskustvo vršnjačkog nasilja kod djece i mladih s ADHD-om. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (3), 453-484. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i2.24>
- [29] Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dokumenti-ZakonskiPodzakonski-Akti/Predskolski/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%C4%8Daju%20nasilja%20me%C4%91u%20djecom%20i%20mladima%20-%20Ministarstvo%20za%20demografiju,%20obitelj,%20mlade%20i%20socijalnu%20politiku.pdf> (7.7.2021.)
- [30] <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/26/1/SanjaCerovac.pdf>(7.7.2021.)
- [31] <https://www.index.hr/vijesti/clanak/ucenik-prvog-razreda-u-zadru-napao-kolegu-djecak-zavrrio-u-bolnici/2091090.aspx> (20.8.2021.)
- [32] <https://www.index.hr/vijesti/clanak/ucenici-o-nasilju-u-skoli-netko-je-otvorio-instagram-profil-za-vrijedjanje-djece/2067195.aspx> (20.8.2021.)
- [33] <https://www.index.hr/vijesti/clanak/ucenici-o-nasilju-u-skoli-netko-je-otvorio-instagram-profil-za-vrijedjanje-djece/2067195.aspx> (20.8.2021.)
- [34] <https://www.index.hr/vijesti/clanak/devetogodisnjak-s-krka-dobio-potres-mozganakon-sto-ga-je-prebio-vrsnjak/2067231.aspx> (20.8.2021.)

- [35] <https://www.24sata.hr/lifestyle/hugh-jackman-maleni-sto-god-bilo-ja-cu-ti-uvijek-biti-prijatelj-677042> (20.8.2021.)
- [36] <https://www.24sata.hr/news/ucenik-napao-kolegu-ispred-skole-cipelario-ga-je-na-podu-14965> (20.8.2021.)
- [37] <https://www.24sata.hr/news/divjak-bilo-je-propusta-u-skoli-ali-nadzor-traje-jos-iduci-tjedan-613152> (20.8.2021.)
- [38] <https://www.vecernji.hr/vijesti/ucenici-u-zagorju-provocirali-profesora-on-izgubio-zivce-i-bacao-stvari-1329823> (20.8.2021.)
- [39] <https://www.vecernji.hr/vijesti/drama-u-skoli-stavljao-mu-skalpel-pod-vrat-kolegici-prijetio-da-ce-joj-iskopati-oci-1283212> (20.8.2021.)
- [40] <https://www.vecernji.hr/vijesti/vrsnjacko-nasilje-cetvorica-pretukla-ucenika-prvog-razreda-1154927> (20.8.2021.)
- [41] <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/vrsnjacko-nasilje-u-vukovaru-849550> (20.2.2021.)

Popis grafikona

Graf 4.5.1. Plakat iz ankete.....	20
Graf 4.7.1. Postoji li nasilje u našoj školi?.....	22
Graf 4.7.2. Postoji li nasilje učenika nad učenicima?.....	24
Graf 4.7.3. Postoji li nasilje učenika nad profesorima?.....	26
Graf 4.7.4. Postoji li nasilje profesora nad učenicima?.....	27
Graf 4.7.5. Ako bi bio/la žrtva nasilja, bi li se kome obratio/la za pomoć?.....	29
Graf 4.7.6. Kome bi se obratio/la?.....	30
Graf 4.7.7. Ako bi bio/la svjedok nasilja, bi li ga prijavio/la?.....	31
Graf 4.7.8. Jesi bio/la žrtva nasilja?.....	32
Graf 4.7.9. Želiš li pomoći žrtvama nasilja?.....	32
Graf 4.7.10. Ignoriraš li nasilje u školi?.....	33
Graf 4.7.11. Razgovaraš li često s roditeljima o nasilju u školi?.....	35
Graf 4.7.12. Koji je oblik nasilja učestaliji?.....	36
Graf 4.7.13. Nad kim je nasilje češće?.....	37
Graf 4.7.14. Lajkaš li statuse koji loše govore o nekoj osobi?.....	37
Graf 4.7.15. Jesi ikad sudjelovao/la u organiziranim tučnjavama?.....	38
Graf 4.7.16. Smatraš li da je tvoja škola sigurno mjesto?.....	39

Prilog 1

Anketa

Anketa: Nasilje uškoli

Draga djeco, učenici,
pokrenuli smo ovu online anketu, jer nam je važno saznati postoji li nasilje u vašoj školi i koje je vaše mišljenje/reakcije o tome.
Anketa je namijenjena učenicima osnovnih škola (4. i 7. razred) te srednjih škola (1., 2., 3., 4. i 5. razred).

Upitnik je potpuno anonimn, nigdje ne morate upisivati svoj ime pa vas stoga molim za iskrenost u odgovaranju.
Odgovori na pitanja mogu biti ponuđeni, što znači da trebate označiti odgovor s kojim se slažete. Osim toga, na neka pitanja odgovori su otvoreni, a to znači da upišete svoj odgovor u predviđeno mjesto.

Hvala na sudjelovanju u anketi, mnogo si nam pomogao/la! Nadam se da nisi ni žrtva ni agresor u nasilju te da ćemo zajedno uspjeti u suzbijanju nasilja. Svijet ne mijenjaju veliki potezi, nego veliki ljudi. I ti možeš biti velik čovjek - ako kažeš NE nasilju!

Mentor ovog diplomskog rada, prof. dr. sc. Jasminka Zloković
Studentica magistarskog studija Sveučilišta Sjever, bacc. med. techn. Tatjana Panić

Spol

Muško

Uzrast

Osnovna škola

Postoji li nasilje (verbalno/fizičko) u našoj školi?

da

ne

Postoji li nasilje učenika nad učenicima?

da

ne

Postoji li nasilje učenika nad profesorima?

da

ne

Postoji li nasilje profesora nad učenicima?

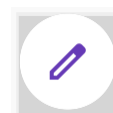
da

ne

Ako bi bio/la žrtva nasilja, bi li se kome obratio/la za pomoć?

da

ne

Kome bi se obratio/la?

- roditeljima
- bratu/sestri
- starijim članovima obitelji
- učitelju
- pedagogu/psihologu

Ako se ne bi nikome obratio/la, iz kojeg bi to razloga bilo?

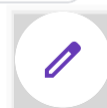
- strah
- sram
- izostanak podrške okoline
- Ostalo:

Ako bi bio/la svjedok nasilja, bi li ga prijavio/la?

- da
- ne

Jesi bio/la žrtva nasilja?

- da
- ne

Ako si bio/la žrtva nasilja, o kojem se nasilju radi?

- fizičko
- verbalno
- seksualno
- Ostalo:

Želiš li pomoći žrtvama nasilja?

- da
- ne

Iz kojih razloga bi/ne bi pomogao/la žrtvama nasilja?

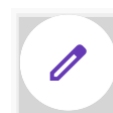
Vaš odgovor

Ignoriraš li nasilje u školi?

- da
- ne

Objasni zašto ignoriraš/ne ignoriraš nasilje u školi.

Vaš odgovor

Razgovaraš li često s roditeljima o nasilju u školi?

da

ne

Smatraš li da postoje pjesme i žanrovi koji potiču nasilje među djecom?

da

ne

Ako si prethodno pitanje odgovorio/la potvrdno, navedi koje su to pjesme i/ili žanrovi

Vaš odgovor

Koji je oblik nasilja učestaliji?

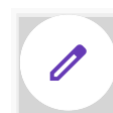
verbalno

fizičko

seksualno uznemiravanje

podjednako

ne znam ili ne želim odgovoriti

Tko su najčešće žrtve nasilja?

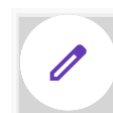
- nadareni učenici i/ili učenici boljeg školskog uspjeha
- mirni i ljubazni učenici
- nemirni učenici, burnog i lošeg ponašanja
- učenici koji imaju dobar odnos s nastavnicima
- učenici nižeg socio-ekonomskog statusa (siromašniji)
- učenici druge nacionalne ili etničke grupe
- učenici s posebnim potrebama i zdravstvenim problemima
- profesori
- Ostalo:

Nasilje je češće nad:

- dječacima
- djevojčicama
- podjednako

Slušaš li ogovaranja druge djece?

- da
- ne

Sudjeluješ li u ogovaranju drugih?

da

ne

Lajkaš li statuse koji loše govore o nekoj osobi?

da

ne

Jesi se ikad prestao/la družiti s nekim po nagovoru prijatelja/ice?

da

ne

Smatraš li da je isključivanje nekog iz društva oblik nasilja?

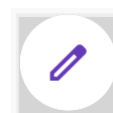
da

ne

Koristiš li psovke?

da

ne

Smatraš li da je psovanje oblik nasilja?

da

ne

Jesi se ikad potukao/la s nekim?

da

ne

Jesi ikad sudjelovao/la u organiziranim tučnjavama?

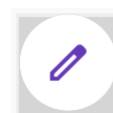
da

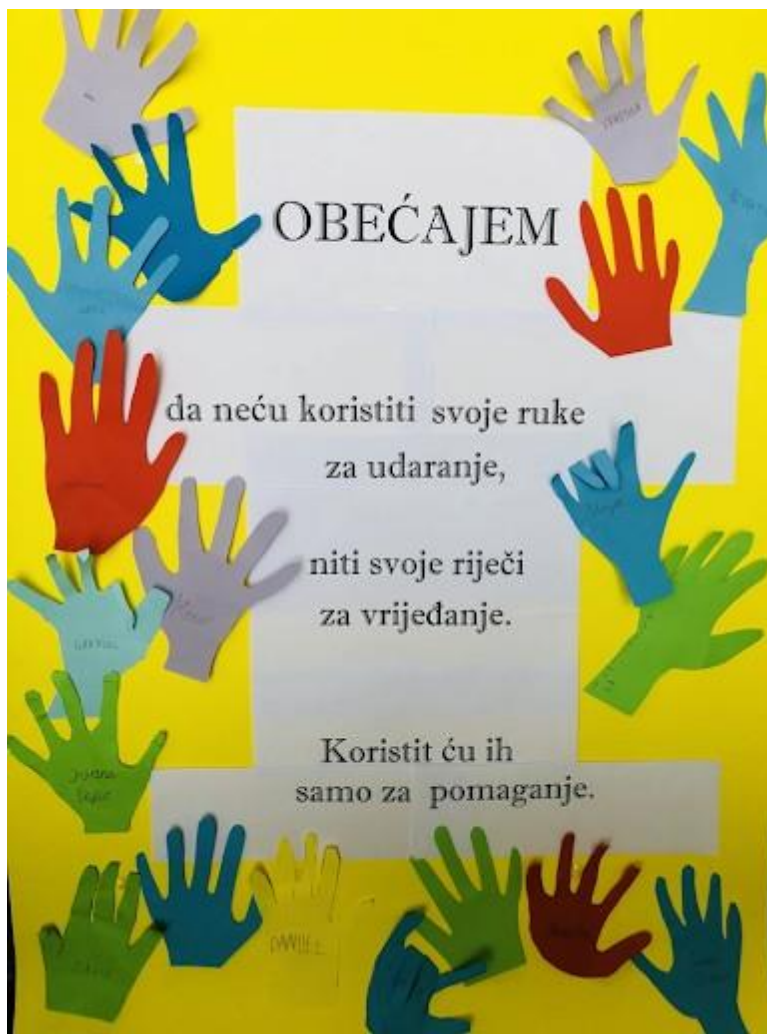
ne

Smatraš li da je tvoja škola sigurno mjesto?

da

ne

Podnesi

Prilog 2

Prijava diplomskog rada

Sveučilište Sjever
Sveučilišni centar Varaždin
104. brigade 3, HR-43100 Varaždin

KLASIFIKACIJA
ALIBURNI

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL: Odjel za sestrinstvo

STUDIJ: diplomski sveučilišni studij Sestrinstvo – menadžment u sestrinstvu

PRISTUPNIK: Tatjana Panić | MATIČNI BROJ: 0231021776

DATUM: 9.9.2021 | NADLOŽJE: Pedagoški aspekti edukacije

NASLOV RADA: Fenomen nasilja među školskom djecom

NASLOV RADA HR: The phenomenon of violence among school children
ENGL. JEZIKU:

MENTOR: dr.sc.Jasminka Zloković | ZVANJE: prof. dr. sc.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. doc.dr.sc. Marijana Neuberg, predsjednik
2. prof.dr.sc.Jasminka Zloković, mentor
3. prof.dr.sc. Anita Zovko, član
4. doc.dr.sc. Rosana Ribić, zamjenski član
5. _____

Zadatak diplomskog rada

BROJ: 103/SSD/2021

Tema ovog diplomskog rada jest fenomen nasilja u školskom okruženju. Budući da je nasilje među djecom i mladima gotovo svakodnevna pojava, iznimno je važno skrenuti pozornost na uzroke i posljedice različitih ponašanja, te istaknuti važnost prevencije nasilja. Nasilje je potpuno neprihvatljiva društvena pojava i kao takvo zaslužuje svaku osudu. Cilj ovog rada jest istražiti kako smanjiti stopu nasilja među djecom i mladima, te naglasiti što svaki pojedinac može učiniti kako bi se suzbilo nasilje među djecom u korijenu.

ZADATAK URUČEN

17.09.2021.

Jasminka Zloković